

M/ MUZEJ
BANKE SLOVENIJE

Katalog
Muzeja
Banke Slovenije

Izdala: Banka Slovenije
Jezikovni pregled: Amidas
Avtor fotografij: Evropska centralna banka,
Adobe Stock, arhiv Banke Slovenije
Elektronska različica
Ljubljana, maj 2022

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v
Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 109592579
ISBN 978-961-6960-67-0 (PDF)

Kazalo

5	Uvod
6	Naloge Banke Slovenije
8	Šest glavnih sklopov Muzeja Banke Slovenije
11	Gotovina od osamosvojitve do danes Vrednostni boni Tolar Evro
35	Nadzor bančnega sistema Kaj je nadzor bančnega sistema?
41	Evrsko območje Denarna politika v Evrosistemu
47	Cenovna stabilnost Inflacija Hiperinflacija Deflacija Visoka ali nizka obrestna mera?
55	Zlate rezerve Kaj je zlato? Zlato na finančnih trgih
59	Izobraževanje Izobraževalni dnevi Banke Slovenije Izobraževalna gradiva in didaktične igre Tekmovanje Generacija €vro

Uvod

Muzej Banke Slovenije je svoja vrata odprl 18. maja 2021, na mednarodni muzejski dan. Odprla sta ga predsednik države Borut Pahor in guverner Banke Slovenije Boštjan Vasle.

»Čestitam Banki Slovenije za imenitno zamisel, da ste ob čudovitem jubileju države in banke pripravili muzej in ga zdaj ponujate javnosti, ki bo gotovo radovedno opazovala, s čim se ukvarjate,«

Borut Pahor
Predsednik Republike Slovenije

Guverner Banke Slovenije Boštjan Vasle je posebej poudaril pomen finančnega opismenjevanja, ki ga centralne banke, vključno z Banko Slovenije, vse bolj intenzivno vpe-
ljujejo med svoje ključne naloge.

»V tem okviru upam, da bo Muzej Banke Slovenije privabil številne mlade radovedneže in tudi starejše obiskovalce, ki jih zanima naše delo, predvsem pa vpliv naših odločitev na življenja posameznikov.«

Boštjan Vasle
Guverner Banke Slovenije

Namen muzeja je, da obiskovalci lažje razumejo delovanje Banke Slovenije, njeno vlogo v Evrosiste-

mu in tudi to, kako njene odločitve vplivajo na življenje posameznikov.

Pri tem so izpostavljeni ključni mejniki slovenske države, pri katerih je tudi Banka Slovenije odigrala pomembno vlogo. Posebna pozornost je namenjena tolarju kot prvi slovenski nacionalni valuti. Razstavljeni so tudi vsi bankovci in kovanci od osamosvojitve in vse do danes.

Prikazano je delovanje Evrosistema in Banke Slovenije v njem. Izpostavljeni so ključni stebri delovanja Banke Slovenije: oskrbovanje z gotovino, nadzor bančnega sistema, delovanje v evrskem območju, skrb za stabilnost cen in izobraževanje.

Pojmi so pojasnjeni skozi avdiovizualne in interaktivne vsebine, didaktične igre in klasično muzejsko postavitev.

Banka Slovenije si izrazito prizadeva za finančno izobraževanje tako otrok kot odraslih. Poleg vodenja po muzeju organizira tudi izobraževalne dneve, na katerih vsako leto gosti več učencev, dijakov in študentov. Organizira tudi dijaško tekmovanje Generacija €vro, ki je odlična priložnost za spoznavanje ekonomije ter za razumevanje delovanja politike evrskega območja.

Pred vami je katalog, v katerem si lahko dodatno in podrobneje preberete o vsem, kar ste spoznali skozi vodeni ogled muzeja.

Naloge Banke Slovenije

Banka Slovenije je centralna banka Republike Slovenije. Ustanovljena je bila s sprejetjem Zakona o Banki Slovenije 25. junija 1991. Je pravna oseba javnega prava, ki samostojno razpolaga z lastnim premoženjem ter je v izključni državni lasti s finančno in upravljavsko avtonomijo. Računovodske izkaze Banke Slovenije revidira neodvisni mednarodni revizor.

Banka Slovenije ter člani njenih organov odločanja so neodvisni in pri opravljanju svojih nalog po Zakonu o Banki Slovenije niso vezani na sklepe, stališča in navodila državnih ali katerihkoli organov, niti se ne smejo nanje obračati po navodila ali usmeritve.

Od 1. maja 2004, ko je Republika Slovenija postala članica Evropske unije, je Banka Slovenije del Evropskega sistema centralnih bank (ESCB). Od 1. januarja 2007, ko je Republika Slovenije uvedla evro, pa je tudi del Evrosistema, na katerega je bila hkrati prenesena pristojnost za vodenje denarne politike.

Z dnem uvedbe evra, kot trenutno uradne valute Republike Slovenije, se pri uresničevanju nalog Banke Slovenije v celoti upoštevajo določila Statuta ESCB in Evropske centralne banke (ECB).

Banka Slovenije kot članica Evrosistema skladno s Pogodbo o delovanju Evropske unije ter Statutom ESCB in ECB opravlja naslednje naloge:

- izvaja skupno denarno politiko Evrosistema,
- upravlja uradne devizne rezerve,
- skrbi za nemoteno delovanje plačilnih sistemov in
- izdaja evrobankovce.

Glavne naloge Banke Slovenije so:

- Denarna politika – temeljni cilj Evrosistema, katerega del je tudi Banka Slovenije, je ohranjati stabilnost cen. To pomeni odločitve centralne banke, s katerimi ta vpliva na ceno in razpoložljivost denarja v gospodarstvu ter s katerimi vpliva na izbrani cilj denarne politike.
- Mikrobonitetni nadzor – nadzoruje poslovanje bank in hranilnic z namenom pravočasne prepoznave tveganj. Na ta način skrbi za stabilnost finančnega sistema.
- Makrobonitetna politika – identificira, spremlja in ocenjuje sistemska tveganja za finančno stabilnost ter sprejema ukrepe za preprečevanje oziroma omejevanje določenih tveganj.

- Reševanje bank in sistem jamstva za vloge – zagotavlja urejeno reševanje bank v težavah s kar najmanjšimi posledicami za gospodarstvo in javne finance.

Poleg tega pa izvaja še druge naloge:

- skrb za nemoteno delovanje plačilnih sistemov in sistemov za poravnavo vrednostnih papirjev;
- oskrbuje slovenski trg s pristno in primerno gotovino;
- upravlja osrednjo nacionalno zbirko podatkov o zadolženosti fizičnih oseb in poslovnih subjektov – Centralni kreditni register;
- zbira, obdeluje in izkazuje statistične podatke, ki so pomembni za delovanje denarnega in finančnega sistema.

Denarna politika

Temeljni cilj Evrosistema, katerega del je tudi Banka Slovenije, je ohranjati stabilnost cen. To pomeni odločitve centralne banke, s katerimi ta vpliva na ceno in razpoložljivost denarja v gospodarstvu ter s katerimi vpliva na izbrani cilj denarne politike.

Makrobonitetna politika

Identificira, spremlja in ocenjuje sistemska tveganja za finančno stabilnost ter sprejema ukrepe za preprečevanje oziroma omejevanje določenih tveganj.

Reševanje bank in sistem jamstva za vloge

Zagotavlja urejeno reševanje bank v težavah s kar najmanjšimi posledicami za gospodarstvo in javne finance.

**BANKA
SLOVENIJE**
EVROSISTEM

Mikrobonitetni nadzor

Nadzoruje poslovanje bank in hranilnic z namenom pravočasne prepoznave tveganj. Na ta način skrbi za stabilnost finančnega sistema.

Šest glavnih sklopov Muzeja Banke Slovenije

Muzej Banke Slovenije je eden od elementov projekta finančno izobraževanje, ki ga izvaja Banka Slovenije. Vsebine v njem so informativne in zanimive tudi za odrasle, čeprav je v prvi vrsti namenjen otrokom in mladostnikom.

Skozi didaktične igre in interaktivna gradiva želi obiskovalcem približati delovanje centralne banke in njeno vlogo pri razvoju samostojne države.

Muzej tako sestavlja šest sklopov, ki so povezani z nalogami Banke Slovenije.

BANKA SLOVENIJE

- 1 OSKRBUJE Z GOTOVINO**

Od osamosvojitve do danes se je gotovina spreminjala skozi čas. Najprej so prebivalci plačevali z vrednostnimi boni, nato s tolarji in danes z evri. Ali veste, zakaj je na vrednostnih bonih vodni tisk snežinka?
- 2 PIŠE ZGODOVINO**

Prva naloga, ki jo je imela Banka Slovenije, je bila vzpostavitev samostojne valute. Tako ste lahko spoznali zgodbo o naši nekdanji valuti – tolarju.
- 3 NADZIRA**

Ena od pomembnejših nalog Banke Slovenije je tudi nadzor nad bančnim sistemom. V muzeju ste imeli priložnost spoznati, zakaj ste lahko prepričani, da je vaš denar v banki varen.
- 4 POVEZUJE**

Banka Slovenije je del Evrosistema. Spoznali ste, kaj je Evropska centralna banka in kdo sestavlja Svet Evropske centralne banke ter kakšno vlogo v njem igra guverner Banke Slovenije.
- 5 SKRBI ZA STABILNOST**

Banka Slovenije skrbi tudi za stabilnost cen. To pomeni, da skrbi, da cene naraščajo ravno prav. Ali veste, zakaj ni dobro, če cene padajo? In kakšno vlogo ima pri tem zlato?
- 6 IZOBRAŽUJE**

Velik poudarek je na finančnem opismenjevanju, saj v zadnjih letih močno odzvanja potreba po izobraževalnih možnostih s finančnega področja. Zato ste kot obiskovalci pri obisku muzeja lahko marsikaj tudi poskusili, se česa dotaknili in potežkali.

Vrednostni boni

Zgodba o nastanku vrednostnih bonov se pravzaprav začne že decembra 1990, ko so se vrednostni boni pripravili in natisnili. Ker pa je bila takrat denarna politika uradno še vedno pod nadzorom Narodne banke Jugoslavije, ki za načrte Slovenije ni smela vedeti, je to tiskanje ostalo stroga varovana skrivnost. Iz tega razloga imajo vrednostni boni vodni tisk snežinko. Priprave je bilo namreč treba skrivati pred Narodno banko Jugoslavije in zato so za tiskanje bankovcev uporabili kar papir, ki ga je papirnica Rateče že imela natisnjenega za potrebe olimpijskih iger v Sarajevu leta 1984.

Vrednostni boni so sicer v obtok prišli 9. oktobra 1991, to je dan potem, ko je takratna slovenska skupščina sprejela ime nove slovenske valute – tolar in s tem tudi določila monetarno suverenost Slovenije od Jugoslavije. Ker pa so bili bankovci že natisnjeni in ker

je bila odločitev o imenu sprejeta prepozno, da bi karkoli dotiskali, na vrednostnih bonih ni zapisan niti datum izdaje niti ime denarne enote.

Vrednostni boni so vsebovali apoenosti od 1 do 5.000. Uporabljali so se samo bankovci, saj kovancev ni bilo. Kot začasen denar so bili v obtoku apoenosti za 1, 2, 5, 10, 50, 100, 200, 500 in 1.000 tolarjev. 27. maja 1992 pa je v obtok prišel še vrednostni bon za 5.000 tolarjev. Tiskali so jih v tiskarni Cetus Celje. Redna menjava iz dinarjev v tolarje se je pričela 9. oktobra 1991, in sicer po tečaju 1 : 1.

Natisnjena sta bila tudi bona za 0,50 tolarja in 2.000 tolarjev, vendar nista bila nikoli v obtoku.

Vrednostni boni so zamenljivi v Banki Slovenije brez časovne omejitve. Za njimi so julija 1992 v obtok prišli tolarji, ki so bili v veljavi do 14. januarja 2007.

Ponarejanje vrednostnih bonov

Vrednostni boni so imeli v primerjavi s tolarji in pozneje z evri zelo malo zaščitnih elementov. Bili so pripravljeni v naglici in brez posebnih varnostnih ukrepov. Vseeno pa so bili, zaradi slabše tehnologije v tistem času, tudi ponaredkom nekoliko slabše kakovosti. Večinoma so bili izdelani iz povsem običajnega papirja in tako je lahko posameznik ob prijemu v roke hitro začutil, da ne gre za pravi bankovec.

Dne 4. junija 1992, ko je bil pripravljen načrt za zamenjavo bonov za toolarske bankovce, se je v obtoku znašla večja količina ponarejenih bankovcev za 1.000 tolarjev.

Zaradi tega primera se je Banka Slovenije odločila za predčasen umik vrednostnega bona za 1.000 tolarjev iz obtoka. Ob tem je celo razmišljala, da bi izdali vrednostni

bon za 2.000 tolarjev. Pozneje pa je prevladala odločitev, da se že takoj na začetku v obtok izda pravi tolarški bankovec za 1.000 tolarjev s podobo Franceta Prešerna, čeprav podoba tega bankovca še ni bila v celoti potrjena in ni ustrezala dogovorjeni likovni rešitvi.

Od osamosvojitve dalje je Slovenija že trikrat zamenjala gotovino. Najprej so dinarje, kot valuto nekdanje Jugoslavije, zamenjali vrednostni boni, ki so predstavljali nekakšno začasno rešitev do izdaje gotovine trajnejše podobe. Te so zamenjali tolarški bankovci in kovanci, njim pa so sledili evri.

Razstavljeni so primeri vrednostnih bonov, tolarjev in evrov ter primerki njihovih ponaredkov.

Banka Slovenije vsako leto izda tudi priložnostne kovance, ki se delijo na spominske in zbirateljske. Na ogled so postavljene tudi aktualne izdaje priložnostnih kovancev, ki jih Banka Slovenije izda vsako leto.

Zgodba o tolarju se je sicer uradno pričela 25. junija 1991, ko sta Vlada RS in Banka Slovenije uskladili vsa stališča in formalnosti za prevzem, načrtovanje in izvedbo izdelave prvih slovenskih bankovcev ter kovancev.

Dan pozneje je Banka Slovenije podpisala pogodbo z Društvom oblikovalcev Slovenije, ki je izvedlo interni razpis za izdelavo idejnih osnutkov za prvi slovenski denar. Dr. France Arhar, takratni guverner Banke Slovenije, je 27. 6. 1991 z odločbo imenoval strokovno delovno komisijo za projekt prvega slovenskega denarja. Komisijo so sestavljali predstavniki Banke Slovenije (tedaj Narodne Banke Slovenije), Vlade RS, Društva oblikovalcev Slovenije in Narodnega muzeja.

Njene naloge so bile, da:

- izvede interni natečaj za bankovce in kovance, na katerem sodelujejo največ štirje povabljeni oblikovalci;
- izbere in utemelji najustreznejši osnutek internega natečaja za grafično in likovno podobo slovenskega denarja;
- pripravi predlog za izbor imena prve slovenske valute.

Vodilo skupine je bilo, da izbere:

- lep, sodoben denar, ki bi ustrezal vsem svetovnim standardom;
- denar, opremljen z znaki za slepe in slabovidne;
- denar, ki bo vseboval vse zaščitne znake in elemente proti ponarejanju;
- motiviko denarja, ki predstavlja slovensko kulturo, znanost in naravo.

Strokovna delovna skupina je tako izbrala idejni osnutek grafičnega oblikovalca Miljenka Licula in Zvoneta Kosovelja s soavtorji. Svojo izbiro je utemeljila z naslednjo obrazložitvijo:

»Iz primarnega principa ortogonalne delitve bankovca v polje vodnega tiska in slikovno polje naredi ritmični sistem vertikalnih pasovnih delitev, ki jih zelo individualno tretira v kompoziciji z barvnimi prelivi ter predmetnimi inserti, v skladu s celoto. Portret z dosledno pridruženo senčno podobo je povsod maksimalno poudarjen element, ki je karakterističen in povezovalen za celotno serijo. Razpoznavni elementi števil in njih plasiranje so optimalno jasni in z veliko možnostmi zaščite. Osnovni likovni in barvni nagovor izraža svežino pristopa, za katero bi lahko rekli, da bo predstavljala veliko prepoznavno distinktivnost do prevladujočih karakteristik ostalega današnjega denarja, s katerim se bo srečevala na mednarodnem trgu. Izbrani projekt govori ikonografsko najbolj kompleksno, ker uporablja osebe, njih ideje in rezultate njihovega dela na več kot ilustrativen način«.¹

¹ Janez Majce, Slovenski denar, str. 95

Bankovce, na katerih so upodobitve pomembnejših Slovencev, je portretiral slikar Rudi Španzel. Avtohtone živali na Slovenskem, ki so upodobljene na kovancih, pa je modeliral kipar Janez Boljka.

Kriteriji izbora so bili:

- kompozicijska jasnost in preglednost,
- grafična izenačenost celote,
- likovna in barvna skladnost,
- vsebinska ustreznost,
- sodobnost in inovativnost oblikovnega pristopa,
- originalnost in distinktivnost.²

Izbrani in potrjeni osnutek je, tako oblikovno kot kakovostno, izstopal po inovativni svežini likovnega pristopa.

Pred izborom motivov na bankovcih je oblikovalka Mojca Turk, skupaj z Inštitutom za oblikovanje v Ljubljani, izvedla nekaj raziskav. Te so pokazale, da so najboljši izbor upodobljeni portreti mož in žena, ki so s svojimi znanstvenimi in umetniškimi dosežki prispevali k utrjevanju nacionalne zavesti, tako doma kot po svetu. SAZU je 16. maja 1991 potrdil predlog Mojce Turk glede motivike na bankovcih.

Dne 1. julija 1991 je tudi delovno-strokovna komisija potrdila motiviko likov na bankovcih. Tako so bili izbrani liki Primoža Trubarja, Janeza Vajkarda Valvasorja, Jakoba Gallusa, Jurija Vege, Franceta Prešerna, Riharda Jakopiča in Jožeta Plečnika. Portrete je portretiral slikar Rudi Španzel.

Izbrani motivi predstavljajo kulturno in znanstveno moč slovenskega naroda z njenimi najvidnejšimi predstavniki.

Pri izbiri motivov na kovancih se je delovna strokovna komisija Banke Slovenije osredotočila na to, da svetu predstavi slovensko avtohtono

² Janez Majce, Slovenski denar, str. 93

no favno. Pri tem je upoštevala tudi predloge SAZU.

Prvotna motivika je bila muflon, lastovka, postrv, čebela, kobilica in kača. Banka Slovenije se je pred končnim izborom še enkrat posvetovala s SAZU in tako je obveljalo, da muflona zamenja kozorog, kobilico glava male sove uharice ter kačo človeška ribica. Na kovancu za 10 tolarjev, ki je bil kovan naknadno in dan v obtok leta 2000, pa je motiv konja, ki se vzpenja. Na kovancih za 20 in 50 tolarjev, ki sta bila kovana naknadno in dana v obtok 2003, sta motiva bika in štorke.

Motive živali je modeliral kipar Janez Boljka.

Strokovna delovna skupina je obravnavala tudi izbor imena za valuto. Med predlogi so bili:

- slovenski dinar, lipa, klas z zrnji (predlagatelj SAZU);
- alpin, lent, grad, liber, grant, maj, klas, karant, mlaj, centin (predlagatelj Studio marketing);
- zlat, jur, tolar, dukat, goldinar, samo, klas (predlagatelj dr. Andrej Rant kot predsednik Numizmatičnega društva Slovenije in sodni izvedenec za numizmatiko);
- stot (predlagatelj Stane Bernik);
- sloven (predlagano na seji Banke Slovenije).

Uradni predlog strokovne komisije je bil ime KARANT. Strokovno utemeljitev izbora so poslali 16. avgusta 1991 takratnemu podpredsedniku Izvršnega sveta Skupščine RS, dr. Andreju Ocvirku. Ker sta se v skupščini ob odločanju o imenu pojavila tudi predloga klas in lipa, je na koncu kot kompromisna rešitev prevladalo ime TOLAR. To ime je bilo potrjeno v noči z 8. na 9. oktober 1991, in sicer 40 minut čez polnoč.

Takrat je namreč slovenska skupščina sprejela Zakon o denarni enoti Republike Slovenije in Zakon

o uporabi denarne enote Republike Slovenije ter s tem uvedla novo nacionalno denarno enoto – slovenski tolar – kot edino zakonito plačilno sredstvo v Sloveniji.

Tako je tolar postal slovenska nacionalna valuta, ki je bila v obtoku od 30. septembra 1992 do 31. decembra 2006.

Tečaj je bil v začetku določen pri 32 tolarjih za eno nemško marko.

Slovenske tolarske bankovce so tiskali v podjetju Thomas De La Rue iz Basingstoka v Angliji. Pogodbo o tiskanju prve serije slovenskega denarja s sedmimi bankovci v skupni nakladi 215 milijonov je Banka Slovenije podpisala 29. novembra 1991 v Ljubljani. Prvi slovenski tolarski bankovci so bili dani v obtok septembra 1992.

Vlada RS je 17. septembra 1992 sprejela zaupen sklep o izbiri kovnice za prve slovenske kovance. Izbrana je bila Statna Mincovna iz Kremnice. V sklepu je Vlada RS dodelila tudi vsa pooblastila Banki Slovenije, da izpelje vse tehnične storitve, povezane z izdajo prvih kovancev, ter odloča o datumu dajanja kovancev v obtok. Tolarske kovance je še vedno izdajala Republika Slovenija ter določala apoe in njihova glavna znamenja. Prvi slovenski tolarski kovanci so bili dani v obtok januarja 1993.

Po besedah prvega guvernerja slovenske centralne banke Francea Arharja je tolar v letih svojega obstoja odigral zelo pomembno stabilizacijsko vlogo in užival visoko stopnjo zaupanja, izkušnje z lastno valuto pa naj bi bile tudi dobra popotnica, če bi se v prihodnosti v skupnem evropskem prostoru kaj močno zalomilo.

Na Blagajni Banke Slovenije lahko, brez časovnih omejitev, še vedno zamenjate tolarske bankovce in vrednostne bone. Tolarski kovanci pa so bili zamenljivi do 3. januarja 2017.

Bankovec za 10 tolarjev

Velikost: 120 x 60 mm
Datum izdaje: 15. januar 1992
Izročen v obtok: 27. november 1992

Primož Trubar – protestantski duhovnik in pisec. Avtor prvih natisnjenih knjig v slovenskem jeziku. Rodil se je junija 1508 in umrl 28. junija 1586.

Osnovni motiv sprednje strani bankovca je lik protestanta Primoža Trubarja, izdelan v ročni gravuri. Podobo dopolnjuje senca profila, izpolnjena z mikropisavo. Na osrednjem delu leve polovice bankovca je odtisnjen v tehniki globokega tiska motiv s prve strani Trubarjevega Abecedarija, pod njim pa je upodobljeno pisateljsko pero. V vodnem znaku je lik Primoža Trubarja.

Na zadnji strani bankovca je reprodukcija risbe Uršulinske cerkve v Ljubljani. V zgornjem levem delu bankovca je v tehniki globokega tiska odtisnjen motiv iz Novega testamenta.

Bankovec za 20 tolarjev

Velikost: 126 x 63 mm
Datum izdaje: 15. januar 1992
Izročen v obtok: 28. december 1992

Janez Vajkard Valvasor – kranjski plemič, polihistor in član Kraljeve družbe. Njegov najpomembnejši prispevek je knjiga Slava vojvodine Kranjske. V njej opiše življenje v Sloveniji v 17. stoletju. Knjiga je izšla v nemškem jeziku leta 1698. Z njo je želel Slovenijo predstaviti tujcem. Živel je v času od maja 1641 do novembra 1693.

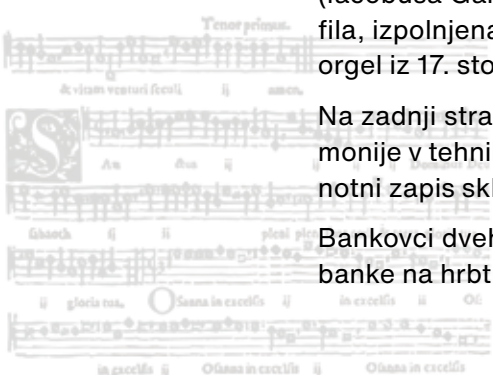
Osnovni motiv sprednje strani bankovca je lik polihistorja Janeza Vajkarda Valvasorja, izdelan v ročni gravuri. Senca profila lika je izpolnjena z mikropisavo. Na levem delu bankovca je v tehniki globokega tiska odtisnjeno geodetsko šestilo. V vodnem znaku je upodobljen lik J. V. Valvasorja.

Na zadnji strani so v globokem tisku odtisnjeni različni segmenti zemljevida Slovenije in zaključna vinjeta dveh angelov iz knjige J. V. Valvasorja Slava vojvodine Kranjske. Na levi strani bankovca je napis »Dulcis ex labore fructus« (Sladák je dela sad).

Bankovec za 50 tolarjev

Velikost: 132 x 66 mm
Datum izdaje: 15. januar 1992
Izročen v obtok: 19. marec 1993

Jurij Vega oz. baron **Jurij Bartolomej Vega** – slovenski matematik, fizik, geodet, meteorolog, plemič in topniški častnik. Njegov najpomembnejši dosežek je na področju matematike, in sicer izpopolnitev točnosti in uporabnosti logaritmov kot računskega pripomočka vse do sredine 20. stoletja. Živel je v času od 23. marca 1754 do 26. septembra 1802.

Osnovni motiv sprednje strani bankovca je lik matematika Jurija Vege, izdelan v ročni gravuri. Podobo dopolnjuje senca profila, izpolnjena z mikropisavo. Na levi polovici bankovca je v globokem tisku odtisnjen motiv risbe iz Vegove razprave o krogli. V vodnem znaku je upodobljen lik Jurija Vege.

Na zadnji strani sta ponazorjena Osončje in risba pročelja Lontovža v Ljubljani, v katerem domuje Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Bankovec za 100 tolarjev

Velikost: 138 x 69 mm
Datum izdaje: 15. januar 1992, 15. januar 2003
Izročen v obtok: 30. september 1992, 12. maj 2003

Rihard Jakopič – pionir slovenskega impresionističnega slikarstva. Leta 1900 je bil soorganizator prve slovenske umetniške razstave. Med njegovimi deli, ki jih hrani Narodna galerija v Ljubljani, izstopata Zeleni pajčolan in Križanke. Živel je v času od 12. aprila 1869 do 21. aprila 1943.

Osnovni motiv sprednje strani bankovca je lik slikarja impresionista Riharda Jakopiča, izdelan v ročni gravuri. Podobo dopolnjuje senca profila, izpolnjena z mikropisavo. Osrednji del leve polovice bankovca zapolnjujejo slikarska paleta in dva slikarska čopiča. V vodnem znaku je lik Riharda Jakopiča.

Zadnjo stran predstavljata detajl Jakopičeve slike Sonce in načrt nekdanjega Jakopičevega paviljona v Ljubljani, ki je v globokem tisku.

Bankovec za 200 tolarjev

Velikost: 144 x 72 mm
Datum izdaje: 15. januar 1992, 8. oktober 1997, 15. januar 2001, 15. januar 2004
Izročen v obtok: 22. februar 1993, 10. marec 1998, 20. junij 2001, 2. avgust 2004

Jakob Petelin Gallus – poznorenesančni slovenski skladatelj. Najbolj znan po zbirki 374 motetov. To je večglasna vokalna glasbena oblika za petje, namenjena za vsak dan cerkvenega leta. Po njem se imenuje osrednja dvorana v hramu kulture – Cankarjevem domu. Živel je v času od konca julija 1550 do 18. julija 1591.

Osnovni motiv sprednje strani bankovca je lik skladatelja Jakoba Gallusa (Iacobusa Gallusa), izdelan v ročni gravuri. Podobo dopolnjuje senca profila, izpolnjena z mikropisavo. V osrednjem delu je odtisnjena risba motiva orgel iz 17. stoletja. V vodnem znaku je lik Iacobusa Gallusa.

Na zadnji strani bankovca je na levi strani risba pročelja Slovenske filharmonije v tehniki globokega tiska. Na osrednjem delu bankovca je odtisnjen notni zapis skladbe »Gloria in excelsis Deo« (Slava Bogu na višavah).

Bankovci dveh izdaj se razlikujejo v datumu izdaje in podpisu člana Sveta banke na hrbtni strani.

Bankovec za 500 tolarjev

Velikost: 150 x 75 mm
Datum izdaje: 15. januar 1992, 15. januar 2001, 15. januar 2005
Izročen v obtok: 30. september 1992, 20. junij 2001, 20. junij 2005

Jože Plečnik – slovenski arhitekt. Živel je v času od 23. januarja 1872 do 7. januarja 1957. Njegovo arhitekturo najdemo na Dunaju, v Pragi in Ljubljani. Najbolj pomemben opus arhitekture v Ljubljani so: Tromostovje, arkade z mestno tržnico in ribarnico, zapornica na Ljubljani, stavba NUK, osrednje sprehajališče v Tivoliju, Čevljarški most, mestno pokopališče Žale, celostna prenova številnih ambientov v mestu ter na Ljubljanskem gradu – Šance. Med cerkvenimi objekti izstopata cerkev na Barju in v Bogojini.

Osnovni motiv sprednje strani bankovca je lik arhitekta Jožeta Plečnika, izdelan v ročni gravuri. Podobo dopolnjuje senca profila, izpolnjena z mikropisavo. Na levi polovici bankovca je reproducirano šestilo z izrisano krožnico. V vodnem znaku je lik Jožeta Plečnika.

Osrednji motiv zadnje strani bankovca predstavlja risba vzhodne fasade Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani. V spodnjem delu bankovca pa je prikazan tloris knjižnice.

Bankovec za 1.000 tolarjev

Velikost: 156 x 78 mm
Datum izdaje: 15. januar 1992, 1. junij 1993, 15. januar 2000, 15. januar 2003, 15. januar 2004, 15. januar 2005
Izročen v obtok: 30. september 1992, 13. december 1993, 10. julij 2000, 12. maj 2003, 2. avgust 2004, 20. junij 2005

France Prešeren – slovenski pesnik. Živel je v času od 3. decembra 1800 do 8. februarja 1849. Danes velja za največjega slovenskega pesnika. Obletnico njegove smrti praznujemo kot osrednji državni kulturni praznik. Del njegove pesmi Zdravljica, ki je nastala leta 1844, je besedilo državne himne Republike Slovenije. Ostala pomembnejša dela so: Gazele, Soneti (Sonetni venec, Sonetje nesreče), Poezije, Povodni mož, Krst pri Savici.

Osnovni motiv na sprednji strani bankovca je lik pesnika Franceta Prešerna, izdelan v ročni gravuri. Senca profila portreta je izpolnjena z mikropisavo. V zgornji, levi polovici bankovca je v tehniki globokega tiska odtisnjen faksimile Prešernovega podpisa. V vodnem znaku je lik Franceta Prešerna.

Na zadnji strani bankovca je v osrednjem delu odtisnjen del besedila Zdravljice. Levo zgoraj je stilizirano pisateljsko pero, poleg njega pa je v pesnikovem rokopisu v globokem tisku odtisnjena beseda »Prijetli«.

Bankovec za 5.000 tolarjev

Velikost: 156 x 78 mm
Datum izdaje: 1. junij 1993, 8. oktober 1997, 15. januar 2000, 15. januar 2002, 15. januar 2004
Izročen v obtok: 13. december 1993, 10. februar 1998, 10. julij 2000, 15. julij 2002, 2. avgust 2004

Ivana Kobilca – slovenska slikarka. Živela je v obdobju od 20. decembra 1891 do 4. decembra 1926. Danes velja za najpomembnejšo slovensko slikarko, zato njeno zbirko hrani Narodna galerija. Štejemo jo h generaciji slovenskih realistov. Njena najpomembnejša dela so: Kofetarica, Poletje, Pariška branjevka, avtoportret s pastelom. Je edina ženska, ki je upodobljena na bankovcih.

Osnovni motiv na sprednji strani bankovca je lik slikarke Ivane Kobilce, izdelan v ročni gravuri. Podobo dopolnjuje senca profila portreta, izpolnjena z mikropisavo. Na levi strani bankovca je slikarsko stojalo, ob njem pa medaljon s profilom slikarke. Nad stojalom je na bankovcu izdaje »1. junij 1993« slikarska paleta v optično spremenljivi barvi, na bankovcu izdaje »8. oktober 1997« pa je zaščitna folija. Na bankovcu izdaje »15. januar 2002« je hologram v obliki slikarske palete, v katerem so stilizirani cvetovi ter številke »5000« v spreminjajočih se barvah. V vodnem znaku na levi strani bankovca je lik Ivane Kobilce.

Na zadnji strani je odtisnjen načrt fasade Narodnega doma v Ljubljani. Desno od motiva je v globokem tisku odtisnjen tloris in naris Robbovega vodnjaka. Na desni strani kompozicijo zaključuje načrt prizidka Narodnega doma. Bankovec izdaje »15. januar 2002« ima dodano varnostno kovinsko nitko z mikrotekstem, ki je vpletena ob levem robu.

Bankovec za 10.000 tolarjev

Velikost: 156 x 78 mm
Datum izdaje: 28. junij 1994, 15. januar 2000 15. januar 2003, 15. januar 2004
Izročen v obtok: 15. marec 1995, 19. junij 2000, 13. oktober 2003, 4. april 2005

Ivan Cankar – slovenski pisatelj, esejist, dramatik in pesnik. Živel je v obdobju od 10. maja 1876 do 11. decembra 1918. Spada med štiri predstavnike slovenske moderne. Izdal je pesniško zbirko Erotika. Pod vplivom romantike, naturalizma, dekadence, simbolizma in impresionizma pa je začel pisati povesti, novele, črtice, romane in dramska dela. Njegova najpomembnejša dela so: Kralj na Betajnovi, Pohujšanje v dolini šentflorjanski, Za narodov blagor, Hlapci, Hlapec Jernej in njegova pravica, Na Klancu in Hiša Marije pomočnice.

Osnovni motiv na sprednji strani bankovca je lik pisatelja Ivana Cankarja, izdelan v ročni gravuri. Podobo dopolnjuje senca profila portreta, izpolnjena s pisateljevim rokopisom. V osrednjem delu bankovca je odtisnjen načrt odra nekdanjega gledališča v Ljubljani, nad njim pa v slepem tisku motiv krizanteme. V vodnem znaku je Smrekarjeva karikatura Ivana Cankarja.

Bankovec izdaje »28. junij 1994« ima levo od krizanteme pisateljsko pero v optično spremenljivi barvi.

Ponarejanje tolarskih bankovcev

Tolarski bankovci so bili za razliko od vrednostnih bonov precej bolje zaščiteni. Najpogosteje je šlo za ponaredke, skenirane na računalniku in natisnjene na tiskalniku ali tiskane kot barvne fotokopije. Danes imajo elektronske naprave zaščito proti ponarejanju denarja.

Najpogosteje je bil ponarejen bankovec za 10.000 tolarjev. Enako kot pri vrednostnih bonih tudi tukaj

Bankovec izdaje »15. januar 2000« ima na sprednji strani ob desnem robu fluorescentni trak, na katerem se ponavlja faksimile podpisa Ivana Cankarja, pisateljsko pero in v mikropisavi izpisan citat iz Cankarjevega dela Otta-kring. Pisateljsko pero v zgornji levi polovici bankovca je vijolične barve.

Osnovni motiv zadnje strani bankovca predstavlja gravura krizanteme, preko osrednjega dela pa je odtisnjen del originalnega pisateljevega rokopisa.

Bankovec izdaje »15. januar 2003« ima v levem zgornjem delu krizanteme dodano iridescentno zaščito.

velja, da so bili ponaredki večinoma natisnjeni na običajni papir. Zato se lahko že na otip začuti, da gre za ponaredek. So se pa ponarejevalcem pojavljale tudi druge napake. Pri svojem delu včasih ponarejevalci namenoma naredijo kakšno majhno napako. Na ta način lahko prepoznajo »svoj« bankovec in v obtoku hitro zaprosijo za bankovce manjše vrednosti. Največ ponaredkov je bilo najdenih leta 1997.

Dne 21. julija 1997 so policisti pri fizični osebi v avtu našli kov-

ček s 5106 ponarejenimi bankovci, v skupni vrednosti 43 milijonov 795 tisoč tolarjev (skoraj 183.000 evrov). Mediji so takrat poročali, da je šlo za obojestranske fotokopije, tiskane na komercialnem papirju, zaradi česar je bil tudi šelest denarja drugačen. Ponarejeni bankovci so bili tudi brez zaščitnih elementov, kot so vodni znak in varnostne nitke. Tisk je bil zelo gladek v primerjavi z originalnimi bankovci, katerih površina je reliefna.

Kovanec za 50 SIT

Premier:	26 mm
Debelina:	2,00 mm
Obod:	izmenično gladek-nazobčan
Teža:	8,00 g
Zlitina:	75 % Cu, 25 % Ni
Izročen v obtok:	7. julij 2003

Bik ali Bos taurus – Boškarin, znan tudi kot Istrsko govedo, je avtohtona istrska dolgoroga pasma domačega goveda.

Na sprednji strani kovanca je v sredini izbočena krožna površina, na kateri je odtisnjena vrednost kovanca s številko 50. Na levi strani kovanca je od spodaj navzgor napisano ime »REPUBLIKA SLOVENIJA«, na desni strani pa je ob robu od zgoraj navzdol z besedama »PETDESET TOLARJEV« izpisana vrednost kovanca. V spodnjem delu je odtisnjena letnica kovanja.

Na zadnji strani kovanca je v osrednjem delu upodobljen bik. Nad njim je ob zgornjem robu v latinščini napisano ime »TAURUS TAURUS«. Ta napis je napačen. Znanstveno ime bika, upodobljenega na zadnji strani kovanca, je v resnici Bos taurus. Ob spodnjem robu je oznaka vrednosti s številko 50.

Kovanec za 20 SIT

Premier:	24 mm
Debelina:	2,00 mm
Obod:	valovito nazobčan
Teža:	6,85 g
Zlitina:	75 % Cu, 25 % Ni
Izročen v obtok:	7. julij 2003

Štorklja ali Ciconia ciconia – je velik, dolgonog, dolgovrat močvirnik z dolgim krepkim kljunom iz družine Ciconiidae. Je tudi neuraden simbol Prekmurja v Sloveniji.

Na sprednji strani kovanca je v sredini izbočena krožna površina, na kateri je odtisnjena vrednost kovanca s številko 20. Na levi strani kovanca je od spodaj navzgor napisano ime »REPUBLIKA SLOVENIJA«, na desni strani pa je ob robu od zgoraj navzdol z besedama »DVAJSET TOLARJEV« izpisana vrednost kovanca. Na spodnjem delu je odtisnjena letnica kovanja.

Na zadnji strani kovanca je v osrednjem delu upodobljena štorklja. Nad njo je ob zgornjem robu oznaka vrednosti s številko 20. Na desni polovici kovanca je ob robu v latinščini napisano ime »CICONIA CICONIA«.

Kovanec za 10 SIT

Premier:	22 mm
Debelina:	2,00 mm
Obod:	nazobčan
Teža:	5,75 g
Zlitina:	75 % Cu, 25 % Ni
Izročen v obtok:	19. april 2000

Konj ali Equus – je velik lihoprsti kopitar in ena od sedmih sodobnih vrst rodu Equus. Avtohtone slovenske pasme konj so lipicanec, posavski konj in slovenski hladnokrvni konj. Status tradicionalne pasme, torej tujerodne pasme, ki se je prilagodila na podnebne in druge pogoje v Sloveniji, pa imata ljutomerski kasač in haflinger.

Na sprednji strani kovanca je v sredini izbočena krožna površina, na kateri je odtisnjena vrednost s številko. Ob robu kovanca je na levi strani izpisano ime »REPUBLIKA SLOVENIJA«, na desni strani pa vrednost z besedami »DESET TOLARJEV«. Med posameznima besedama je vodoravno izpisana letnica kovanja »2000«.

Na hrbtni strani je upodobljen konj, ki se vzpenja. Ob robu kovanca je v latinščini izpisano ime »EQUUS«, ob njem pa je številčna oznaka vrednosti v Braillovi pisavi za slepe. Na levi zgornji polovici kovanca je oznaka vrednosti s številko »10«.

Kovanec za 5 SIT

Premer:	26 mm
Debelina:	1,7 mm
Obod:	nazobčan
Teža:	6,4 g
Zlitina:	78 % Cu, 20 % Zn, 2 % Ni
Izročen v obtok:	4. januar 1993

Alpski kozorog ali *Capra ibex* – kozi sorodna visokogorska žival. V Sloveniji je bil iztrebljen v 17. stoletju, leta 1902 pa je bil naseljen nazaj. Živi v Julijskih in Kamniških Alpah ter Karavankah.

Na sprednji strani je v sredini izbočena krožna površina z odtisnjeno številko »5«, na robu je na levi izpisano ime »REPUBLIKA SLOVENIJA«, na desni pa z besedo izražena vrednost »PET TOLARJEV« ter letnica kovanja.

Na sredini zadnje strani kovanca je upodobljena glava alpskega kozoroga, desno od nje je v latinščini izpisano ime »CAPRA IBEX«, levo od glave pa je oznaka vrednosti s številko.

Kovanec za 2 SIT

Premer:	24 mm
Debelina:	1,7 mm
Obod:	nazobčan
Teža:	5,4 g
Zlitina:	78 % Cu, 20 % Zn, 2 % Ni
Izročen v obtok:	4. januar 1993

Kmečka lastovka ali *Hirundo rustica* – je ena najbolj poznanih in tudi najbolj pričakovanih ptic pri nas, saj se z vrnitvijo lastovk s prezimovališč v Afriki v naše kraje vrne tudi pomlad. Pri nas jo lahko opazujemo od marca do oktobra, gnezdi pa maja in junija.

Na sprednji strani je v sredini izbočena krožna površina z odtisnjeno številko »2«, na robu je na levi izpisano ime »REPUBLIKA SLOVENIJA«, na desni pa z besedo izražena vrednost »DVA TOLARJA« ter letnica kovanja.

Na sredini zadnje strani kovanca je upodobljena kmečka lastovka v letu, desno od nje je ob robu oznaka vrednosti s številko, pod lastovko pa je v latinščini izpisano ime »HIRUNDO RUSTICA«.

Kovanec za 1 SIT

Premer:	22 mm
Debelina:	1,7 mm
Obod:	nazobčan
Teža:	4,5 g
Zlitina:	78 % Cu, 20 % Zn, 2 % Ni
Izročen v obtok:	4. januar 1993

Potočna postrv ali *Salmo trutta fario* – je sladkovodna riba iz družine postrvi. Živi v Sloveniji, v izvirnih predelih alpskih voda in globljih plasteh Bohinjskega jezera.

Na sprednji strani je v sredini izbočena krožna površina z odtisnjeno številko »1«, na robu je na levi izpisano ime »REPUBLIKA SLOVENIJA«, na desni pa z besedo izražena vrednost »EN TOLAR« ter letnica kovanja.

Na sredini zadnje strani kovanca je upodobljena večja potočna postrv, pod njo pa dve manjši. Pod njima je v latinščini izpisano ime »SALMO TRUTTA FARIO«, nad večjo pa je oznaka vrednosti s številko.

Kovanec za 50 stotinov

Premer:	20 mm
Debelina:	1,3 mm
Obod:	gladek
Teža:	0,85 g
Zlitina:	98 % Al, 2 % Mg
Izročen v obtok:	4. januar 1993

Čebela ali *Apis mellifera* – čebela, udomačena za pridelavo medu in drugih čebeljih pridelkov ter oprasovanje kulturnih rastlin. Podvrsta te čebele je kranjska čebela, tudi kranjska sivka ali kranjica (*Apis mellifera carnica*). Njena domovina je Slovenija, in sicer Gorenjska.

Na sprednji strani je v sredini izbočena kvadratna površina z odtisnjeno številko »50«, na robu je na levi izpisano ime »REPUBLIKA SLOVENIJA«, na desni pa z besedo izražena vrednost »PETDESET STOTINOV« ter letnica kovanja.

Na sredini zadnje strani kovanca je upodobljena čebela, desno od nje je v latinščini izpisano ime »APIS MELLIFERA«, levo od čebele pa je oznaka vrednosti s številko.

Kovanec za 20 stotinov

Premer:	18 mm
Debelina:	1,3 mm
Obod:	gladek
Teža:	0,70 g
Zlitina:	98 % Al, 2 % Mg
Izročen v obtok:	29. april 1993

Mala uharica ali *Asio otus* – spada med ogrožene in zavarovane vrste. Njena posebnost je, da je brez uhljev, vendar zelo dobro sliši. Pojasnilo je v tem, da imata levo in desno uho različna položaja v lobanji. Zvok prestreza s širokimi lici in ga usmerja v ušesni bobnič.

Na sprednji strani je v sredini izbočena kvadratna površina z odtisnjeno številko »20«, na robu je na levi izpisano ime »REPUBLIKA SLOVENIJA«, na desni pa z besedo izražena vrednost »DVAJSET STOTINOV« ter letnica kovanja.

Na sredini zadnje strani kovanca je upodobljena mala uharica, nad njo je v latinščini izpisano ime »ASIO OTUS«, levo pa je oznaka vrednosti s številko.

Kovanec za 10 stotinov

Premer:	16 mm
Debelina:	1,3 mm
Obod:	gladek
Teža:	0,55 g
Zlitina:	98 % Al, 2 % Mg
Izročen v obtok:	29. april 1993

Človeška ribica ali *Proteus anguinus* – je simbol slovenske naravne dediščine. Prebiva v podzemnem svetu Postojnske jame, ki je tako ena od zibelk speleobiologije kot znanstvene discipline.

Na sprednji strani je v sredini izbočena kvadratna površina z odtisnjeno številko »10«, na robu je na levi izpisano ime »REPUBLIKA SLOVENIJA«, na desni pa z besedo izražena vrednost »DESET STOTINOV« ter letnica kovanja.

Na sredini zadnje strani kovanca je upodobljena človeška ribica, pod njo je v latinščini izpisano ime »PROTEUS ANGUINUS«, nad ribico pa je oznaka vrednosti s številko.

Kovanca za 10 in 20 stotinov sta bila, zaradi majhne vrednosti, v uporabi zelo kratek čas. V Banki Slovenije so nameravali vrednost tolarja 10x povečati z odstranitvijo zadnje 0 na bankovcih. Tega niso storili zaradi ponarejanja bonov in so zato predčasno predali že natisnjene tolarske bankovce.

Evro

Slovenska denarna enota je evro. Uporabljamo ga od 1. januarja 2007, ko je Slovenija vstopila v Evropsko monetarno unijo.

Z vstopom v Evropsko unijo, 1. maja 2004, se je Slovenija zavezala k uvedbi enotne evropske valute – evra. Pred dejansko uvedbo leta 2007 je morala Slovenija kot država izpolniti konvergenčna načela. Na njihovi podlagi se ugotavlja gospodarsko stanje določene države članice Evrosistema.

Ta načela so bila:

- nizka stopnja inflacije,
- primerljivost obrestnih mer,
- stabilen tečaj med domačo valuto (tolarjem) in evrom,
- vzdržen položaj javnih financ.

Slovenija je 1. januarja 2007 uvedla evro in s tem je Banka Slovenije postala del Evrosistema. Evrosistem sestavljajo Evropska centralna banka (ECB) in nacionalne centralne banke držav članic EU, ki so sprejele evro. Evro je zdaj uradna valuta v 19 od skupaj 27 držav članic EU.

V Sloveniji je uvedba evra pripomogla k:

- dolgoročnemu nižanju obrestih mer (kot del Evrosistema),
- lažji primerjavi domačih cen in cen v državah evrskega območja,
- oblikovanju stabilnejšega okolja za celotno gospodarstvo, ker enotna valuta odpravlja tečajna tveganja in stroške menjave denarja,
- večji izbiri različnih oblik varčevanja ter lažjemu najemanju posojil na večjem in likvidnejšem finančnem trgu,
- odpravi težav z iskanjem menjalnic na potovanjih.

Po prevzemu evra je bilo v Sloveniji obdobje dvojnega obtoka, ki je trajalo od 1. januarja do 14. januarja 2007. V tem času smo že uporabljali evro, vendar je bilo gotovinsko plačilo še mogoče s tolarji. Zakon o dvojnem označevanju cen je pomagal potrošnikom, da so se navadili na izražanje vrednosti v novem denarju, in hkrati pomagal pri odkrivanju nepravilnega preračunavanja oz. zaokroževanja.

Evrski bankovci

Evrski bankovci obstajajo v dveh serijah. Prva serija je bila izdana leta 2002, in sicer v sedmih različnih nominalnih vrednostih: 5 €, 10 €, 20 €, 50 €, 100 €, 200 € in 500 €, ki so zakonito plačilno sredstvo v celotnem evroobmočju.

Oblikoval jih je Robert Kalina iz avstrijske centralne banke, ki je leta 1996 zmagal na evropskem oblikovnem natečaju.

Posamezen evrski bankovec prikazuje enega od evropskih arhitekturnih slogov:

- klasika,
- romanika,
- gotika,
- renesansa,
- barok in rokoko,
- arhitektura železa in stekla,
- sodobna arhitektura 20. stoletja.

Na sprednji strani evrskih bankovcev so upodobljena okna in vrata, ki simbolizirajo evropski duh odprtosti in sodelovanja. Dvanajst zvezd Evropske unije predstavlja dinamiko in harmonijo sodobne Evrope. Mostovi na hrbtni strani simbolizirajo komunikacijo med evropskimi narodi ter med Evropo in ostalim svetom.

Ostali oblikovni elementi evrskih bankovcev

- ime valute – euro, izpisano v latinični (EURO) in grški pisavi (ΕΥΡΩ);
- kratica Evropske centralne banke v petih jezikovnih različicah – BCE, ECB, EZB, EKT in EKP – predstavlja 11 uradnih jezikov Evropske unije (EU) ob izdaji prve serije;
- znak za zaščito avtorskih pravic ©;
- zastava Evropske unije.

Druga serija evrskih bankovcev – serija Evropa

Med leti 2013 in 2019 so bili uvedeni evrski bankovci iz druge serije – serije Evropa. Novi bankovci iz serije Evropa so bili uvedeni postopoma v razponu nekaj let in v naraščajočem vrstnem redu. Prvi

bankovec nove serije je bil bankovec za 5 € in je v obtoku od 2. maja 2013. Sledili so še preostali apoeni 5 €, 10 €, 20 €, 50 €, 100 € in 200 € z izjemo bankovcev za 500 €. Po uvedbi vseh evrskih bankovcev druge serije bodo nekaj časa v obtoku bankovci iz obeh serij. Datum, ko bo prva serija prenehala veljati kot uradno plačilno sredstvo, bo objavljen vnaprej. Kljub temu bo bankovce iz prve serije v nacionalnih centralnih bankah Evrosistema mogoče neomejeno dolgo zamenjati za bankovce iz druge serije. Bankovec za 500 € ni vključen v serijo Evropa in se od 27. aprila 2019 ne izdaja več.

Druga serija evrskih bankovcev se imenuje Evropa, ker je na bankovcih upodobljen portret Evrope, lik iz grške mitologije. Bankovcem daje človeško noto in po njej je seveda poimenovana naša celina. Tema

»obdobja in slogi« iz prve serije se nadaljuje tudi v seriji Evropa, vendar ji je oblikovalec bankovcev iz Berlina Reinhold Gerstetter dal svežo podobo in močnejše barve. Ustvaril je bolj zaobljene vizualne elemente in bolj tridimenzionalne mostove. Zaradi teh sprememb je bankovce mogoče hitro ločiti od prve serije.

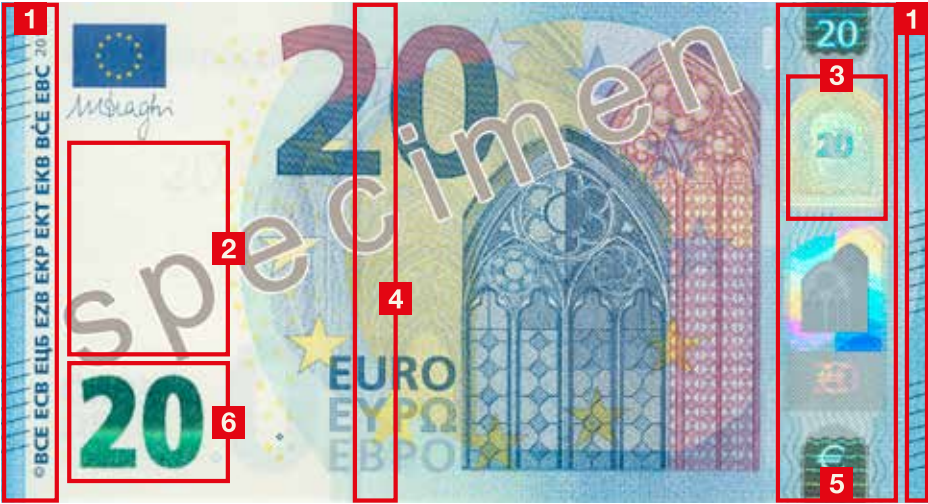
Nova serija upošteva tudi dejstvo, da je v EU od leta 2002 vstopilo več novih držav:

- na zemljevidu sta vključena tudi Malta in Ciper;
- ime valute – euro je poleg latiničice in grške pisave izpisano tudi v cirilici;
- kratica ECB je namesto v petih, navedena v devetih jezikovnih različicah.

Serija Evropa ima okrepljene zaščitne elemente, ki jih je še težje ponarediti kot tiste iz prve serije.

Preverjanje pristnosti evrskih bankovcev

Evrski bankovci imajo več vrst zaščitnih elementov, vendar se kljub temu v obtoku pojavljajo ponaredki, ki pa jih je mogoče brez težav prepoznati s preprostim preizkusom »OTIP – POGLED – NAGIB«. Zaradi posebnih tiskarskih postopkov so bankovci na otip, pogled in nagib takoj prepoznavni.

OTIP

1 Pri otipu izstopata papir in reliefni tisk. Papir je na otip čvrst in šelesteč. Reliefni tisk: na sprednji strani bankovca, ob levem in desnem robu, je vrsta kratkih, rahlo izbočenih črtic. Nekoliko izbočeni so tudi arhitekturni motiv, črke in velika številka vrednosti.

POGLED

2 Pri pogledu bankovca proti svetlobi postane viden vodni znak – portret Evrope, številka vrednosti in arhitekturni motiv.

3 Okence na hologramskem traku (srebrni trak na desni strani) postane prozorno in pokaže se portret Evrope, ki je viden z obeh strani bankovca.

4 Varnostna nit postane vidna kot temna črta. Na njej sta v drobnem belem tisku izpisana znak € in vrednost bankovca.

NAGIB

5 Bankovec je treba nagibati naprej in nazaj. Na sprednji strani bankovca se na okencu na hologramskem traku pojavijo mavrične krivulje, ki obkrožajo znak evro (€). Na hrbtni strani bankovca se v okencu pojavijo številke vrednosti v mavričnih barvah. Na hologramskem traku se pojavi portret Evrope, vidita se tudi arhitekturni motiv in vrednost bankovca.

6 Na svetleči se številki v spodnjem levem kotu bankovca se pojavi svetlobni val, ki potuje navzgor in navzdol. Poleg tega številka spreminja barvo iz smaragdno zelene v temno modro.

Filmski denar

Filmski denar tiskajo brez dovoljenja ECB in se uporablja v filmih. Natisnjen je na navaden papir in ima oznako, da gre za filmski denar. Namesto podpisa predsednika ECB je napis »Movie Money«, dodana je vertikalna vrstica z opozorilom. Če se znajde v obtoku, se obravnava kot ponaredek, zato bodite pozorni.

Evrski kovanci

Evrski kovanci obstajajo v osmih različnih vrednostih oziroma apoenih: 1, 2, 5, 10, 20 in 50 centov ter 1 evro in 2 evra. V obtoku so od 1. januarja 2002. Vsak ima skupno evropsko stran in nacionalno stran. Nacionalna stran kaže, v kateri državi je bil kovanec izdan. Skupne strani kovancev je oblikoval Luc Luycx. Za skupno stran osmih kovancev obstajajo različna oblikovanja.

Na kovancih za 2 evra, 1 evro, 50, 20 in 10 centov je upodobljena Evropska unija pred širitvijo 1. maja 2004, od 1. januarja 2007 pa je na kovancih geografska podoba Evrope. Kovanci za 5 centov, 2 centa in 1 cent prikazujejo Evropo v odnosu do Afrike in Azije na zemeljski obli.

Evrski kovanci so pred ponarejanjem zaščiteni z zahtevnimi strojno berljivimi zaščitnimi elementi. Uporabiti jih je mogoče v prodajnih avtomatih v celotnem euroobmočju – ne glede na to, kje so bili izdani.

Za razliko od bankovcev so za izdajo evrskih kovancev pristojne države članice in ne ECB.

Nekatere države imajo na vsakem apoenu svoj motiv, druge pa na vseh enakega (Belgija, Estonija, Irska, Litva, Luksemburg). Zanimivi so kovanci v državah članicah, ki so monarhije. Ob menjavi monarhov morajo zamenjati tudi podo-be na kovancih. Tako sta Belgija in Španija izdali že tri serije kovancev, Nizozemska pa dve.

Svoje evrske kovance imajo tudi 4 države, ki niso članice Evrosistema:

- Andora,
- Monako,
- San Marino,
- Vatikan.

Ker je teh kovancev izredno malo, so postali priljubljeni pri zbirateljih.

Slovenski evrski kovanci

Slovenski evrski kovanci imajo na nacionalni strani upodobljenih 8 različnih motivov, ki simbolno predstavljajo del slovenske zgodovine in kulture. Na vseh kovancih je ob robu 12 zvezd, med njimi pa so razporejene črke napis-a »SLOVENIJA«. Idejni osnutek za nacionalno stran slovenskih evrskih kovancev je oblikoval Miljenko Licul s sodelavcema Majo Licul in Janezom Boljko.

Kovanec za 2 evra

Premer:	25,75 mm
Debelina:	2,20 mm
Teža:	8,50 g
Oblika:	okrogla
Barva:	kolobar: srebrn; jedro: zlato
Sestava:	kolobar: baker-nikelj; jedro: tri plasti: nikelj-medenina, nikelj, nikelj-medenina
Obod:	napis na fino nazobčanem obodu

Na kovancu zje profilni portret pesnika dr. Franceta Prešerna in v njegovem rokopisu izpisana vrstica »ŽIVE NAJ VSI NARODI« njegove pesmi Zdravljica.

Kovanec za 1 evro

Premer:	23,25 mm
Debelina:	2,33 mm
Teža:	7,50 g
Oblika:	okrogla
Barva:	kolobar: zlat; jedro: srebrno
Sestava:	kolobar: nikelj-medenina; jedro: tri plasti: baker-nikelj, nikelj, baker-nikelj
Obod:	nazobčan s prekinitvami

Na kovancu je doprsni portret Primoža Trubarja in napis »STATI INU OBSTATI«.

Kovanec za 50 centov

Premer:	24,25 mm
Debelina:	2,38 mm
Teža:	7,80 g
Oblika:	okrogla
Barva:	zlata
Sestava:	nordijsko zlato
Obod:	oblikovan, valovito nazobčan obod

Na kovancu so Triglav, ozvezdje raka in napis »OJ TRIGLAV MOJ DOM«.

Kovanec za 20 centov

Premer:	22,25 mm
Debelina:	2,14 mm
Teža:	5,74 g
Oblika:	španska vrtnica
Barva:	zlata
Sestava:	nordijsko zlato
Obod:	gladek

Na kovancu sta podoba dveh konj in napis »LIPICANEC«.

Kovanec za 1 cent

Premer:	16,255 mm
Debelina:	1,675 mm
Teža:	2,30 g
Oblika:	okrogla
Barva:	bakrena
Sestava:	jeklo, prevlečeno z bakrom
Obod:	gladek

Na kovancu je upodobljena štoklja.

Kovanec za 10 centov

Premer:	19,75 mm
Debelina:	1,93 mm
Teža:	4,10 g
Oblika:	okrogla
Barva:	zlata
Sestava:	nordijsko zlato
Obod:	oblikovan, valovito nazobčan obod

Na kovancu je napis »KATEDRALA SVOBODE« in neizvedeni načrt slovenskega parlamenta, delo arhitekta Jožeta Plečnika.

Kovanec za 5 centov

Premer:	21,25 mm
Debelina:	1,67 mm
Teža:	3,92 g
Oblika:	okrogla
Barva:	bakrena
Sestava:	jeklo, prevlečeno z bakrom
Obod:	gladek

Na kovancu je sejalec, pogost motiv likovnih umetnikov, ki trosi semena (zvezde in pike).

Kovanec za 2 centa

Premer:	18,75 mm
Debelina:	1,67 mm
Teža:	3,06 g
Oblika:	okrogla
Barva:	bakrena
Sestava:	jeklo, prevlečeno z bakrom
Obod:	gladek z zarezo

Na kovancu je podoba knežjega kamna.

V muzeju ste si ogledali nacionalne strani evrskih kovancev vseh držav članic Evrosistema. Izbrane motive na kovancih lahko razdelimo v pet sklopov:

- kovanci z motivom oseb: Avstrija, Belgija, Luksemburg, Nizozemska, Slovenija, Španija;
- kovanci z motivom simbolov: Ciper, Grčija, Irska, Latvija, Malta, Nemčija, Portugalska, Slovaška;
- kovanci z rastlinskim motivom: Finska, Francija;
- kovanci z motivom umetniškega dela: Italija;
- kovanci z motivom države: Estonija in Litva.

Priložnostni kovanci

Banka Slovenije poleg tečajnih kovancev vsako leto izda tudi priložnostne kovance. Z njimi zaznamuje politične, zgodovinske, znanstvene, kulturne, športne, humanitarne in druge dogodke, ki so splošnega pomena za Republiko Slovenijo ali imajo širši mednarodni pomen. Dogodke, ob katerih se izdajo priložnostni kovanci, določi Vlada Republike Slovenije.

Obseg vsakokratne izdaje priložnostnih kovancev, po predhodni odobritvi Evropske centralne banke, določi vlada na predlog Banke Slovenije. Banka Slovenije oceni povpraševanje po priložnostnih kovancih v okviru povpraševanja po tečajnih evrskih kovancih za posamezno leto. Oceno pov-

praševanja pošlje Evropski centralni banki v potrditev. Če Banka Slovenije ugotovi, da je bila ocena povpraševanja prenizka, pošlje Evropski centralni banki predlog za odobritev dodatne izdaje evrskih kovancev v tekočem letu.

Za likovne rešitve priložnostnih kovancev se razpiše javni natečaj z določitvijo vseh pogojev. Guverner oziroma guvernerka Banke Slovenije v soglasju z ministrom oziroma ministrico, pristojno za finance, imenuje komisijo za izdajo priložnostnih kovancev. Komisija na podlagi pogodbe, ki jo v imenu Republike Slovenije z Banko Slovenije sklene ministrstvo, pristojno za finance, opravi vse strokovne in tehnične naloge v zvezi z izdajo priložnostnih kovancev.

Priložnostne kovance izdeluje specializirana organizacija, ki jo s soglasjem ministrstva, pristojnega za finance, izbere Banka Slovenije. Sama pa nadzira izdelavo.

Banka Slovenije v povezavi s priložnostnimi kovanci opravlja še naslednje naloge:

- določi dan izročitve priložnostnih kovancev v obtok;
- prodaja kovance neposredno ali prek drugih pooblaščenih organizacij;
- prihodke od prodaje priložnostnih kovancev prenese v proračun Republike Slovenije.

Priložnostni kovanci v Republiki Sloveniji se v skladu z zakonodajo EU delijo na spominske in zbirateljske kovance.

Spominski kovanci

Spominski kovanci so po dimenziji ter kemijskih in fizičnih lastnostih enaki tečajnim kovancem za 2 evra. Imajo skupno evropsko stran in nacionalno stran z motivom, s katerim se zaznamuje dogodek širšega mednarodnega pomena oziroma večjega pomena za Republiko Slovenijo. Nacionalna stran mora imeti 12 zvezd, ki obkrožajo motiv, in letnico. V Sloveniji se izdajajo le ob enem dogodku na leto in so plačilno sredstvo v vseh državah članicah evrskega območja. Prodajajo se po ceni, ki je lahko višja od njihove nominalne vrednosti in jo določi Banka Slovenije v soglasju z ministrstvom, pristojnim za finance.

Vsaka država lahko na leto izda dva priložnostna spominska kovanca. Za priložnostne spominske kovance se lahko uporablja samo apoen za 2 evra. So zakonito plačilno sredstvo v celotnem evroskem območju, kar pomeni, da se lahko uporabljajo in morajo biti sprejeti, enako kot vsi drugi kovanci.

Večina priložnostnih spominskih kovancev obeležuje obletnice zgodovinskih dogodkov ali opozarja na sodobne dogodke zgodovinskega pomena. Prvega je izdala Grčija, posvečen pa je bil olimpijskim igram v Atenah leta 2004.

Za oblikovanje in izdajo kovancev je pristojna vsaka država evrskega območja sama in ne ECB. Če želi država evrskega območja izdati

kovanec z novim motivom, npr. priložnostni spominski kovanec za 2 evra, mora o tem vnaprej obvestiti Evropsko komisijo. Komisija nato objavi informacije v večjezičnem Uradnem listu Evropske unije (serija C). Vloga ECB pri priložnostnih in vseh ostalih kovancih je odobriti največje število kovancev, ki jih posamezna država lahko izda.

Čeprav so spominski kovanci v pristojnosti posamezne države članice Evrosistema, pa se lahko izda tudi skupni spominski kovanec več držav članic, in sicer če je obeležen dogodek evropskega pomena.

Ti kovanci imajo na nacionalni strani skupno podobo, na kateri je ime države izdajateljice ter obeleženi dogodek v jeziku (oz. jezikih) te države.

Doslej izdani priložnostni spominski kovanci, ki so jih skupaj izdale vse države evroobmočja

marec 2007
obeležitev 50. obletnice
podpisa rimske pogodbe

januar 2009
obeležitev 10. obletnice
nastanka ekonomske in
monetarne unije

januar 2012
obeležitev 10. obletnice
uveljavitve evrobankovcev
in evrokovancev

avgust 2015
obeležitev 30. obletnice
obstoja zastave EU

Zbirateljski kovanci

Zbirateljski kovanci se izdajajo ob največ desetih dogodkih na leto. Izdelani so iz zlata, srebra ali kovin, ki jih določi Republika Slovenija.

Od kovancev v obtoku se razlikujejo v barvi, premeru in teži. Nominalna vrednost je izražena v evrih, vendar se razlikuje od nominalnih vrednosti tečajnih kovancev. Videz zbirateljskih kovancev določi vlada, o njem pa se posvetuje z državami članicami Evropske unije. Spretna stran mora biti drugačna od nacionalnega motiva kovancev v obtoku.

Zbirateljski kovanci so zakonito plačilno sredstvo po njihovi nominalni vrednosti na območju RS, v drugih državah pa imajo le numizmatično vrednost. Prodajajo se po nominalni ali višji vrednosti, ki jo določi Banka Slovenije v soglasju z ministrstvom, pristojnim za finance.

Uničenje bankovcev

Vsak bankovec ima omejeno življenjsko pot. Ko se bankovec uniči ali izrabi, gre v uničenje. Včasih so se bankovci uničevali z luknjanjem na specifičen način. Tako je bil pripravljen poseben podajalnik za vstavljanje paketov bankovcev po 100 kosov v poseben luknjač.

V odprtino podajalnika je bil položen zavitek s 100 kosi bankovcev, ki so bili zaradi neprimernosti izločeni iz obtoka. Zatem je bil zavitek vstavljen v poseben pnevmatski luknjač, ki je bankovce preluknjaj. Tako so bili bankovci vidno uničeni, kar je povečalo stopnjo varnosti pri njihovi hrambi in prevozu na dokončno uničenje ter pri samem procesu uničevanja.

Pozneje so se bankovci uničevali tudi tako, da so jih kuhali v kislini. Danes pa so praktično vsi za obtok neprimerni bankovci uničeni strojno. Najprej so razrezani na majhne kose, nato stisnjeni v palete, ki so potem poslani na popolno uničenje (sežig).

2

Nadzor bančnega sistema

Kaj je nadzor bančnega sistema?

Banka Slovenije je centralna banka, ki ne posluje s fizičnimi osebami, ampak skrbi za varnost bančnega in finančnega sistema.

V centralni banki lahko menjate poškodovane veljavne bankovce ali, v kolikor je to še možno, pretekle valute (kot so pri nas vrednostni boni in tolarji). Posamezniki pa v njej ne morete odpreti računa, vzeti kredita in ne morete menjati tuje valute. Lahko pa to storite v poslovnih bankah.

Med nalogami Banke Slovenije kot centralne banke pa je, da nadzoruje poslovanje teh poslovnih bank. Poleg njih nadzoruje tudi posebne finančne institucije (npr. hranilnice), kreditne posrednike za nepremičnine, plačilne institucije, družbe za izdajo elektronskega denarja, menjalnice in upravljavce plačilnih sistemov (nebančne subjekte, ki opravljajo plačilne storitve in storitve izdajanja elektronskega denarja).

Vsi ti subjekti nadzora potrebujejo dovoljenje, ki ga izda Banka Slovenije. Enako velja tudi za ključne ljudi, ki te institucije vodijo. Potrebujemo dovoljenje Banke Slovenije, ki se imenuje »fit & proper«. Z njim se preverijo njihovo znanje, veščine, izkušnje, ugled, nasprotje interesov, časovne obveznosti ipd.

Na podlagi tega nadzora lahko Banka Slovenije izreče tudi sankcije zaradi nepravilnosti poslovanja. To so izrečene globe banki, kot tudi odvzem licence za poslovanje.

Z drugimi besedami to pomeni, da je v poslovnih bankah in hranilnicah, ki imajo dovoljenje Banke Slovenije, naš denar na varnem.

Za vse nas so med pomembnejšimi institucijami nadzora prav poslovne banke, saj imamo z njimi skoraj vsakodnevni stik. Zato v nadaljevanju sledi podroben pregled, kako poteka njihov nadzor. Na spletni strani Banke Slovenije pa najdete tudi poseben razdelek, kjer se lahko prijavijo možne nepravilnosti banke.

Cilji nadzora

Cilj vseh nadzorniških aktivnosti v Banki Slovenije je pravočasno zaznati tveganja na vseh področjih poslovanja bank in hranilnic (kreditna, likvidnostna, operativna, kapitalna, obrestna tveganja, tveganja s področja dobičkonosnosti, notranjih kontrol, korporativnega upravljanja, ugleda, preprečevanja pranja denarja) ter z učinkovitim ukrepanjem zagotoviti stabilnost kreditne institucije in sistema. To pomeni za vse nas, državljane RS, da je v poslovnih bankah in hranilnicah, ki imajo dovoljenje Banke Slovenije, naš denar na varnem.

Ko poslovna banka ali hranilnica že posluje, pa se preverja, ali pri svojem delu upoštevajo pravila, opravljajo preglede in izvajajo tako imenovane stresne teste, ki pokažejo, kako bi banka prenesla različne kritične situacije.

Banka Slovenije neposredno nadzoruje tako imenovane manj pomembne banke, pomembne banke pa so neposredno pod nadzorom Evropske centralne banke.

Enotni mehanizem nadzora in nadzor manj pomembnih bank

Sistem nadzora bank se je močno spremenil po zadnji finančni krizi. Leta 2014 je začel delovati Enotni mehanizem nadzora (EMN) kot eden od stebrov nove bančne unije, katere cilj je bolj varno, pregledno in enotno evropsko bančništvo.

Z uveljavitvijo EMN je bil leta 2014 nadzor nad okoli 120 evropskimi bankami, ki izpolnjujejo merila za pomembne banke, prenesen na ECB, vendar pa se ta nadzor operativno izvaja prek skupnih nadzorniških skupin (angl. Joint supervisory team, JST). JST je za vsako pomembno banko sestavljen iz koordinatorskega iz ECB ter članov iz nacionalnega nadzornega organa in ECB. Nacionalni nadzorni organi, torej tudi Banka Slovenije, sodelujejo pri vseh dejavnostih nadzora, medtem ko nadzorniške odločitve za te banke sprejema ECB.

Nadzor bank, ki ne izpolnjujejo meril za pomembne banke, to je manj pomembnih bank, opravljajo nacionalni nadzorniki, torej Banka Slovenije, in sicer v skladu s pravili ter metodologijo ECB in EMN. Za manj pomembne banke nacionalni nadzorniki ECB redno pošiljajo nadzorniške podatke in ECB tudi informirajo o ugotovitvah nadzora. Nacionalni nadzorni organi se lahko z ECB posvetujejo o izdaji ukrepov, končno odločanje pa je njihova pristojnost – razen v izrednih primerih. Nova ureditev omogoča, da ECB prevzame neposredni nadzor nad manj pomembnimi bankami na pobudo nacionalnega nadzornika, na lastno pobudo v primeru možnosti nastanka sistemske krize ali če nacionalni nadzornik neustrezno izvaja nadzor.

Med pomembne banke se po merilih ECB uvrščajo banke, ki:

- imajo bilančno vsoto nad 30 mrd EUR ali višjo kot 20 % BDP (razen, če nimajo bilančne vsote pod 5 mrd EUR);
- spadajo med tri največje banke v državi;
- so prejele sredstva iz Evropskega sklada za stabilnost;
- imajo bilančno vsoto nad 5 mrd EUR in imajo v več kot eni državi članici nad 20 % sredstev/obveznosti.

Med pomembne banke je uvrščena tudi banka, ki ima poseben status kot specializirana banka za spodbujanje izvoza in razvoja. Nadzor nad njo izvaja Banka Slovenije.

Zakaj lahko bankam zaupam?

Nadzor

V Banki Slovenije skrbimo, da se banke držijo pravil in da jih vodijo strokovno podkovani ljudje. Podeljujemo tudi dovoljenja za opravljanje bančnih storitev.

Pri tem izvajamo nadzorniške in inšpekcijske preglede v bankah samih ter jih tudi testiramo v različnih okoliščinah. Tako preverimo, ali so ustrezno pripravljene na različna tveganja, kot je na primer finančna kriza.

Je moj denar
na varnem?

Sankcije

V Banki Slovenije preverjamo, ali se banke držijo zakonodaje in predpisov s področja bančništva. Če se ne, lahko izrečemo kazni posameznikom ali celo odvzamemo dovoljenje za opravljanje bančnih storitev.

Izvajanje nadzora

ECB in nacionalne nadzorne institucije izvajajo naslednje vrste aktivnosti:

- izvajajo nadzorniške preglede, inšpekcijske preglede na kraju samem in preiskave;
- izdajajo in odzivajo dovoljenja za opravljanje bančnih storitev;
- ocenjujejo pridobitve in odsvojitve kvalificiranih deležev;
- skrbijo za spoštovanje bonitetnih pravil EU;
- določajo kapitalske zahteve.

Sestavni del rednega nadzora je letni proces celostnega nadzorniškega pregledovanja in ovrednotenja tveganj posamične banke oziroma hranilnice – SREP (angl. Supervisory Review and Evaluation Process). V okviru SREP ECB in Banka Slovenije analizirata poslovni model vsake banke, ocenita pri-

mernost upravljalvske strukture, tveganja, povezana s poslovanjem, ter učinkovitost obvladovanja tveganj. Eden od pomembnih vhodnih parametrov za oceno banke so tudi rezultati stresnih testov, ki jih letno izvajata Banka Slovenije in ECB.

Evropski bančni organ – EBA

Na področju nadzora bank in ohranjanja finančne stabilnosti v Evropi je ob Enotnem mehanizmu nadzora ključna institucija Evropski bančni organ (EBA), v katerem kot članica Evrosistema sodeluje tudi Banka Slovenije.

Cilji EBA so vzpostaviti dosledne, uspešne in učinkovite nadzorne prakse ter zagotoviti usklajeno uporabo evropske zakonodaje v vseh državah članicah EU. S tem ciljem EBA izdaja smernice in priporočila za različna področja poslovanja bank, naslovljena na pristojne

nadzorne organe oziroma banke. Banka Slovenije odloči o uporabi smernic in priporočil EBA za banke v Republiki Sloveniji, sklep o njihovi uporabi se objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

EBA, ustanovljena leta 2010, je sicer del Evropskega sistema finančnega nadzora (ESFS), ki ga sestavljata še Evropski organ za vrednostne papirje in trge (ESMA) ter Evropski organ za zavarovanja in poklicne pokojnine (EIOPA). Sistem vključuje tudi Evropski odbor za sistemska tveganja (ESRB) ter Skupni odbor Evropskih nadzornih organov in nacionalne nadzorne organe. EBA je neodvisen organ, vendar je odgovoren Evropskemu parlamentu, Svetu Evropske unije in Evropski komisiji.

Kaj pa, če se v poslovni banki vseeno kaj zgodi?

V tem primeru obstaja poseben sklad, ki Banki Slovenije omogoča, da jamči za vloge do 100.000 evrov. Kontrolo nad poslovno banko tako prevzame Banka Slovenije in varčevalce izplača s pomočjo preostalega kapitala in sredstev iz sklada.

Temeljna cilja sistema jamstva za vloge sta zaščita vlagateljev in ohranjanje njihovega zaupanja v bančni sistem. Trden in učinkovit sistem jamstva za vloge je eden od pomembnih pogojev za vzdrževanje finančne stabilnosti v državi.

Od julija 2014 velja nova Direktiva 2014/49/EU Evropskega parlamenta in Sveta o sistemih jamstva za vloge. Ta direktiva ohranja jamstvo za vloge do 100.000 evrov, v primerjavi s predhodno ureditvijo pa postopno skrajšuje roke za izplačilo zajamčenih vlog imetnikom z 20 dni na sedem dni ter še povečuje zahteve po informiranju vlagateljev o jamstvu pred sklenitvijo pogodbe in v zvezi z vlogo dodatno določa obveznost držav, da vzpostavijo poseben sklad za jamstvo, ki mora razpolagati z zadostnimi sredstvi, da se omogoči nemoteno izplačilo zajamčenih vlog.

Sistem jamstva za vloge v Republiki Sloveniji upravlja Banka Slovenije. To pomeni, da Banka Slovenije:

- vzpostavi in upravlja sklad za jamstvo vlog;
- zbira redne in izredne prispevke bank v sklad za jamstvo vlog ter sklepa dogovore o drugih oblikah financiranja sklada;
- vzpostavlja, preverja in posodablja postopke in ureditve za izplačilo kritja zajamčenih vlog (vključno s stresnim testiranjem);
- vodi aktivnosti za udeležbo sredstev sklada za jamstvo vlog pri financiranju ukrepov reše-

vanja ali prisilnega prenehanja bank, to je ukrepov, ki zagotavljajo vlagateljem ohranitev dostopa do zajamčenih vlog;

- nadzira člane sistema jamstva za vloge (vse banke in hranilnice s sedežem v Republiki Sloveniji ter podružnice bank tretjih držav, ki so vključene v sistem v Republiki Sloveniji) glede izpolnjevanja obveznosti iz članstva.

Banka Slovenije v zvezi z izvajanjem nalog in pristojnosti, povezanih s sistemom jamstva za vloge, sodeluje z organi za jamstvo vlog drugih držav članic EU, organi za reševanje in drugimi pristojnimi organi držav članic EU.

Kaj če se banki
kaj zgodi?

Reševanje

Če se banka znajde v hudih težavah, v Banki Slovenije pomagamo zmanjšati tveganje za gospodarstvo in javne finance. V primeru propada banke Banka Slovenije jamči za vloge do 100.000 evrov.

3

Evrsko
območje

Države Evrope so:

- članice Evrosistema,
- članice Evropske unije,
- niso ne eno ne drugo.

Kaj je evrsko območje in njegova denarna politika?

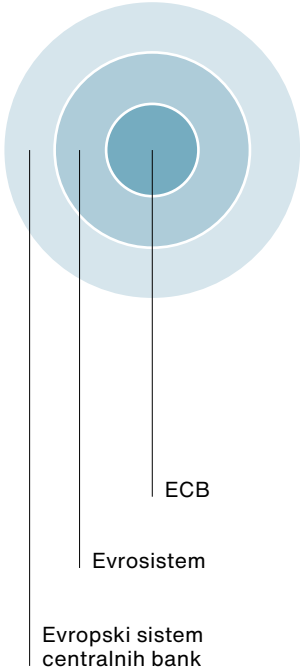
Evrsko območje je nastalo, ko so nacionalne centralne banke 11 držav članic EU odgovornost za denarno politiko, januarja 1999, prenesle na Evropsko centralno banko. Sestavljajo ga države članice EU, ki so sprejele evro.

Za pridružitvev evrskemu območju mora država izpolniti konvergenčne kriterije. Ti določajo gospodarske in pravne pogoje za uspešno sodelovanje v ekonomski in monetarni uniji. To pomeni, da mora biti državno gospodarstvo sposobno držati korak s tistimi, ki že uporabljajo evro.

Ekonomska konvergenca se meri z napredkom na naslednjih področjih:

- cenovna gibanja oziroma inflacija,
- javnofinančni saldo in javni dolg,
- devizni tečaj,
- dolgoročne obrestne mere.

Upoštevajo se tudi drugi dejavniki, ki so pomembni za ekonomsko integracijo, na primer trdnost institucionalnega okvira države. Konvergenca mora biti vzdržna, kar pomeni, da ni dovolj, če država izpolnjuje merila ekonomske konvergence samo v določenem trenutku – biti mora sposobna, da jih izpolnjuje ves čas. To je zelo pomembno v vseh primerih, ko več držav uporablja isto valuto. Država mora zagotoviti, da je njeno gospodarstvo odporno, tako da valutna unija lahko deluje nemoteno in lahko vse članice uživajo koristi denarne stabilnosti.

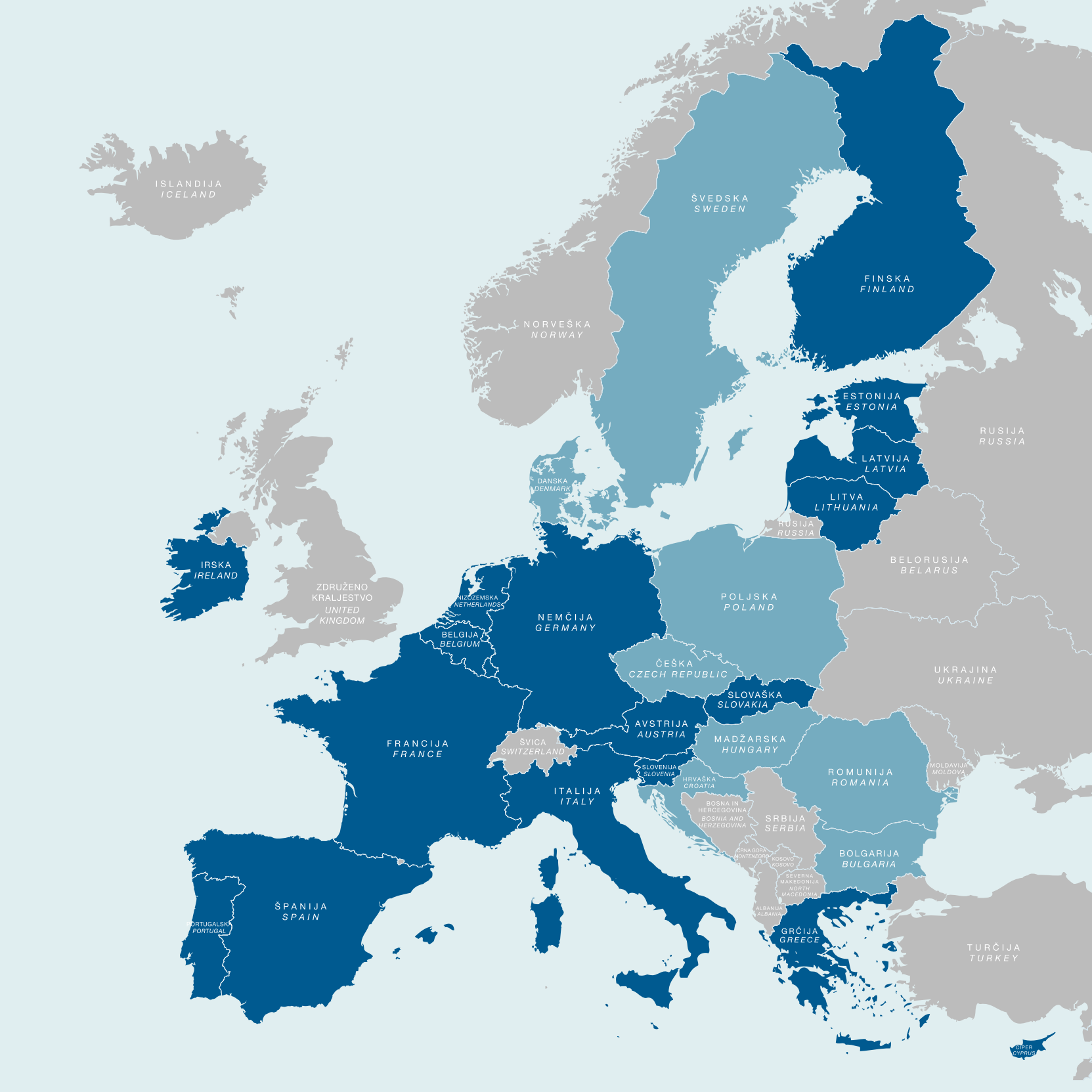
Poleg konvergenčnih pogojev mora država za vstop v Evrosistem biti članica Evropske unije (EU) in izpolnjevati njene pravne zahteve. To pomeni, da mora biti njena nacionalna zakonodaja združljiva s Pogodbo o delovanju Evropske unije ter še zlasti s Statutom Evropskega sistema centralnih bank in Evropske centralne banke.

Uvedba evra je pomemben korak na poti do članstva v Evropski uniji. Evro je bil uveden 1. januarja 1999, a najprej zgolj v računovodske namene. Je zakonito plačilno sredstvo za 340 milijonov državljanov EU, ki se lahko zanesejo, da bodo cene ostale stabilne, ko delajo ali potujejo v drugih državah članicah. Od vseh držav članic EU se pričakuje, da bodo takoj, ko izpolnijo konvergenčne kriterije, vstopile v denarno unijo in uvedle evro. Izjema je Danska, ki ima možnost zavrnitve vstopa v evrsko območje.

Evrosistem, ki ga tvorijo Evropska centralna banka in nacionalne centralne banke držav članic, katerih valuta je evro, je denarna oblast evrskega območja. Poglaviti cilj je tako ohranjati cenovno stabilnost v skupno dobro vseh ter s tem varovati finančno stabilnost in krepiti evropsko finančno integracijo. Danes ga tvori 19 od skupaj 27 držav Evropske unije. Banka Slovenije je postala del Evrosistema 1. januarja 2007, ko je Slovenija sprejela evro kot svojo uradno valuto.

Evropski sistem centralnih bank (ESCB) sestavljajo ECB in nacionalne centralne banke vseh držav članic EU ne glede na to, ali so sprejele evro ali ne.

Evrosistem in ESCB bosta delovala sočasno, dokler bodo obstajale države članice EU zunaj evrskega območja.

Evrsko območje

- Država članica EU, katere valuta je evro
- Država članica EU, katere valuta ni evro
- Država, ki ni članica EU

Denarna politika v Evrosistemu

Denarna politika se nanaša na tiste odločitve centralne banke, s katerimi ta vpliva na ceno in razpoložljivost denarja na trgu ali v gospodarstvu. Odločitve glede izvajanja denarne politike sprejema Svet ECB na monetarnih sejah (praviloma) na vsakih šest tednov. Svet Evropske centralne banke sestavljajo vsi guvernerji držav evrskega območja in vodstvo Evropske centralne banke. Zelo pomembno je, da so guvernerji strokovnjaki na področju ekonomije, saj v Svetu ECB ne zastopajo svoje države ali celo trenutne vlade, ampak svoje strokovno stališče. Tako morajo biti tudi neodvisni od vladajoče politike.

Guverner Banke Slovenije je eden od članov Sveta in tako soodloča pri vseh temah. Vedno lahko vpliva na končne odločitve. Še posebej pomembno je, ker v Svetu ECB pri nekaterih odločitvah velikost države članice ni pomembna. Banka Slovenije tako soustvarja politiko na območju Evrosistema.

Stabilnost cen je največ, s čimer lahko denarna politika prispeva h gospodarski rasti in ustvarjanju delovnih mest. To je zagotovilo, da bo denar jutri vreden toliko kot danes. Stabilne cene pripomorejo k premišljenim odločitvam o trošenju, varčevanju, zadolževanju in naložbah.

Poglavitni cilj: ohranjanje stabilnosti cen

Poglavitni cilj Evrosistema je ohranjanje stabilnosti cen. Denarna politika k splošni blaginji, še zlasti k visoki gospodarski rasti in stopnji zaposlenosti, največ prispeva z zagotavljanjem stabilnosti cen v srednjeročnem obdobju.

Cilj Evrosistema je, da inflacija evrskega območja ostaja na ravni 2 % v srednjeročnem obdobju. S tem ECB hkrati podpira splo-

šne ekonomske politike v Evropski uniji, katerih cilja sta polna zaposlenost in gospodarska rast. Odločitve za doseganje tega cilja Svet ECB sprejema na osnovi svoje strategije glede obrestnih mer, izvaja pa jih s svojim operativnim okvirom.

Pristop k urejanju, presojanju in medsebojnemu preverjanju informacij, ki so pomembne za oceno dejavnikov tveganj pri ohranjanju cenovne stabilnosti, temelji na dvosteborni strategiji: ekonomski in denarni analizi. Prek ekonomske analize se ECB osredotoča predvsem na analizo kratkoročnih in srednjeročnih dejavnikov gibanja cen v povezavi z gospodarsko aktivnostjo, prek denarne analize pa na dolgoročneje obdobje ter povezovalno med ponudbo denarja in ravni cen. Denarna analiza se uporablja predvsem kot način, da se medsebojno preverijo kratkoročni in srednjeročni znaki, ki izhajajo iz ekonomske analize in so pomembni za denarno politiko. Strategija ECB skuša oblikovati takšno denarno politiko, ki bo v danih gospodarskih razmerah najbolj zanesljiva. Denarna politika ECB vpliva na to, koliko obresti je treba plačati za posojilo in kolikšne so obresti za varčevanje, kar zagotavlja stabilnost cen.

Najpomembnejša odločitev: ključne obrestne mere

V evrskem območju se najpomembnejša odločitev, ki jo mora pri tem sprejeti Evropska centralna banka, običajno nanaša na ključne obrestne mere. Če spremeni slednje, to vpliva na obrestne mere, ki jih poslovne banke zaračunavajo svojim strankam za posojeni denar. Z drugimi besedami, njena odločitev vpliva na trošenje prebivalstva in podjetniške naložbe. Mechanizem, prek katerega denarna politika s svojimi odločitvami, predvsem

glede obrestnih mer, vpliva na potrošnjo, varčevanje in investiranje v gospodarstvu ter na splošno raven cen, imenujemo transmisijski mehanizem.

Ključne obrestne mere denarne politike Evrosistema so: obrestna mera za operacije glavnega refinanciranja, obrestna mera mejnega depozita in obrestna mera mejnega posojila. ECB poleg tega, da določa ključne obrestne mere, izvaja tudi operacije odprtega trga.

Nestandardni ukrepi

Evrosistem izvaja denarno politiko prek instrumentov denarne politike, ki jih ponuja bankam. Ti instrumenti obsegajo različne operacije, ki so pomembne za uravnavanje likvidnosti bančnega sistema. Običajno gre za standardne kratkoročne operacije ponujanja oz. odvzemanja likvidnosti, v primeru morebitnih potreb pa lahko Evrosistem poseže tudi po nestandardnih dolgoročnejših operacijah oz. nakupih vrednostnih papirjev. Evrosistem prek standardnih operacij cilja na nevtralno likvidnost (tj. bankam zagotovi toliko likvidnosti, kolikor jo potrebujejo za tekoče potrebe), prek nestandardnih operacij pa poskuša doseči morebitne dodatne cilje (npr. zmanjšanje negotovosti, znižanje nivoja dolgoročnih obrestnih mer, spodbujanje posojanja in podobno). Če inflacija in obrestne mere dolgo vztrajajo na nizki ravni, lahko centralne banke sprejmejo tudi nestandardni ukrepi, kot so programi nakupa vrednostnih papirjev.

Vloga Banke Slovenije

Banka Slovenije je odgovorna za izvajanje instrumentov denarne politike z bankami v Republiki Sloveniji. Pravna podlaga za izvajanje

nje denarne politike je določena s Splošnimi pogoji o izvajanju okvira denarne politike. Slednji implementirajo smernice in sklepe ECB o izvajanju okvira denarne politike Evrosistema, vključujejo pa tudi določene nacionalne posebnosti.

Poleg kriterijev primernosti za dostop do operacij denarne politike, veljavnih v Evrosistemu, Banka Slovenije od slovenskih bank zahteva, da morajo imeti odprt poravnalni račun v sistemu TARGET2. Z Banko Slovenije morajo podpisati Pogodbo o pristopu k Splošnim pogojem o izvajanju okvira denarne politike. S to pogodbo se zavežejo spoštovati pravila in postopke pri izvajanju denarne politike.

4

Cenovna
stabilnost

Denar poenostavi življenje na tri načine:

- je menjalno sredstvo – ponudbe in povpraševanja ni več treba usklajevati z menjavo stvari;
- je obračunska enota – cene so izražene samo v denarju in ne več v blagu ali storitvah;
- je način »hranjenja vrednosti« – mogoče ga je shraniti in z njim kupovati pozneje.

Glavna naloga Evropske centralne banke je, da ohranja cene stabilne. Stabilnost cen pomeni, da se cene ne smejo prehitro zviševati (inflacija), prav tako pa se je treba izogibati daljšim obdobjem upadanja cen (deflacija).

Cenovna stabilnost tako spodbuja gospodarsko rast in zaposlovanje, ker je cene lažje primerjati. Stabilne cene olajšajo primerjavo cen različnih izdelkov in poenostavijo nakupovalne odločitve. Kadar so cene stabilne, lahko potrošniki hitro ugotovijo, ali se je cena zadnjega modela kavbojk povečala v primerjavi s ceno trenirke, ki je pravkar prišla na police. Zato se lažje odločijo, kaj bi bilo dobro kupiti z denarjem, ki ga imajo.

Podobno se lahko tudi podjetja bolj poučeno odločajo o naložbah. Tako sredstva razporejajo na najbolj učinkovit način, kar povečuje produktivnost gospodarstva.

Inflacija

Inflacija pomeni zvišanje splošne ravni cen. Povedano preprosto: do inflacije pride takrat, ko obstaja preveč denarja za premalo dobrin. Cene se lahko povečajo iz različnih razlogov. Če bi bile v trgovini na voljo samo še ene slušalke, ki bi jih želelo kupiti več ljudi, bi prodajalec verjetno dvignil ceno, ker bi vedel, da je povpraševanje veliko in lahko zanj dobi več denarja. Podobno se cena izdelka lahko poveča, če se podraži njegova izdelava. Če se na primer podraži energija, se bodo povečali tudi stroški izdelave slušalk, zato bo izdelovalec dvignil veleprodajno ceno, da bi se izognil izgubi. Iz istega razloga bo nato prodajalec to povečanje cene skušal prenesti na kupce.

Rezerva pri meritvah

Izmerjena inflacija (izražena z indeksom HICP) lahko zaradi načina merjenja kaže nekoliko previsoko inflacijo. Do tega lahko pride, če se denimo cena nekega izdelka, vključenega v košarico dobrin, ki se uporablja za izračunavanje indeksa, zviša zaradi boljše kakovosti izdelka, na primer če je v nov model avtomobila vgrajena boljša

varnostna tehnologija. Če v izračunu inflacije ni v celoti upoštevano, da se je cena spremenila zaradi izboljšave izdelka, bo indeks kazal, da je inflacija višja, kot je v resnici.

Varnostna rezerva

Inflacija 2 % v srednjeročnem obdobju zagotavlja varnostno rezervo ob morebitni deflaciji. Če pride do deflacije, običajni instrumenti denarne politike (tj. spremembe ključnih obrestnih mer) ne delujejo več tako učinkovito. Na določeni točki za centralne banke ni več smiselno, da še naprej znižujejo obrestne mere. Poleg tega tudi kontrolirana inflacija vedno nekoliko niha okrog povprečne vrednosti. Z vključitvijo te rezerve v ciljno inflacijo, ki mora biti zato višja od nič, centralni banki ni treba tako pogosto uporabljati nekonvencionalnih ukrepov, kot so kvantitativno rahljanje ali operacije dolgoročnejšega refinanciranja.

Kako merimo inflacijo?

V vsakem gospodarstvu obstaja na milijone posameznih cen, ki se

stalno spreminjajo glede na spremembe v ponudbi in povpraševanju ter s tem izražajo »relativno redkost« ustreznih dobrin. Očitno je, da ni niti izvedljivo niti smiselno upoštevati vseh cen, hkrati pa tudi ni mogoče spremljati samo nekaterih, saj ni nujno, da te predstavljajo splošno raven cen. Večina držav pri merjenju inflacije uporablja preprost pristop, katerega jedro je t. i. »indeks cen življenjskih potrebščin« (Consumer Price Index – CPI). Sestavijo ga tako, da z analizo nakupnih navad potrošnikov najprej ugotovijo, katere izdelke in storitve ti navadno kupujejo, kar pomeni, da v zadostni meri predstavljajo povprečnega potrošnika. V izračunu upoštevajo tako dobrine, ki jih potrošniki kupujejo vsak dan (npr. kruh in sadje), kot tudi trajne dobrine (npr. avtomobile, računalnike, pralne stroje) in pogoste transakcije (npr. stanarine). Tako sestavijo »nakupovalni seznam«, s tehtanjem pomembnosti posameznih dobrin

v proračunu potrošnikov pa oblikujejo t. i. »nakupovalno košarico«. Vsak mesec skupina strokovnjakov preveri cene dobrin v košarici in s primerjavo njihovih sprememb glede na prejšnje obdobje določi podatkovno vrsto za indeks cen. Letna stopnja inflacije se izračuna tako, da se sprememba cene nakupovalne košarice na današnji dan izrazi kot odstotek cene te košarice na isti dan pred enim letom. Gibanje ravni cen, izražene s takšno nakupovalno košarico, odraža le položaj »povprečnega« oz. reprezentativnega potrošnika. Če se nakupovalne navade določene potrošnika bistveno razlikujejo od povprečnega nakupovalnega vzorca in s tem od nakupovalne košarice, na kateri temelji indeks, bo ta potrošnik občutil drugačne spremembe v življenjskih stroških od tistih, ki jih izraža indeks. To pomeni, da bodo vedno obstajali ljudje, ki v svoji »individualni nakupovalni košarici« občutijo višjo »stopnjo inflacije«, kot tudi

ljudje, ki občutijo nižjo »individualno stopnjo inflacije«. Z indeksom merjena inflacija torej izraža zgolj povprečno stanje v gospodarstvu in ni enaka gibanju splošne ravni cen, kot ga doživlja vsak posamezen potrošnik.

Varuh cenovne stabilnosti je Evrosistem; sestavljajo ga ECB in nacionalne centralne banke tistih držav članic EU, ki so že sprejele evro. Njegova glavna naloga je skrbeti za stabilnost cen v celotnem evrskem območju. ECB ohranja cenovno stabilnost v evrskem območju kot celoti. Ciljanje na inflacijo 2 % v srednjeročnem obdobj dopušča razlike v stopnjah inflacije med državami evrskega območja, ki bi se v idealnem primeru sčasoma morale v povprečju izravnati. Cilj vzdrževanja inflacije nad ničlo hkrati omogoča, da nekaterim državam ali regijam ni treba živeti s pretirano nizko ali celo negativno inflacijo samo zato, da bi izravnale višjo inflacijo v drugih državah.

Hiperinflacija

Visoka inflacija lahko povzroči spiralo vse hitrejšega naraščanja cen. To zmanjšuje kupno moč, kar pomeni, da boste jutri z isto vsoto denarja lahko kupili manj kot danes.

Gotovo ne bi bilo prijetno, če bi pri varčevali 15 evrov, da bi si naslednji mesec kupili nove slušalke, ko bi želeli opraviti nakup, pa bi ugotovili, da zdaj stanejo 18 evrov.

Če cena mnogih izdelkov, ki jih kupujete, narašča, se vaša kupna moč zmanjšuje. To pomeni, da z denarjem, ki ga imate (vaši dohodki in prihranki), ne morete več kupiti toliko, kot ste včasih. Če se namreč vse draži, lahko od delodajalca zahtevate višjo plačo. Da bi ta financiral višje plače zaposlenih, lahko zviša

ceno svojih izdelkov ali storitev. Če se to zgodi v številnih podjetjih, se bodo mnogi izdelki še bolj podražili in spirala se bo nadaljevala. Zato potrošniki in podjetja težje načrtujejo varčevanje in naložbe. Ljudje lahko izgubijo zaupanje v valuto, ker ta tako hitro izgublja vrednost. In to je le nekaj primerov negativnih stranskih učinkov visoke inflacije.

Hiperinflacija pomeni razmere, v katerih je inflacija zelo visoka ali pa vztrajno narašča in počasi uide izpod nadzora. S socialnega stališča je hiperinflacija izjemno škodljiv pojav, ki ima dolgotrajne posledice tako za posameznike kot tudi za družbo kot celoto. Splošno sprejeta definicija hiperinflacije sicer

ne obstaja, večina ekonomistov pa se strinja, da je razmere, v katerih medmesečna inflacija presega 50 %, mogoče opisati kot hiperinflacijo.

Kakšne so posledice hiperinflacije?

50-odstotna medmesečna inflacija pomeni, da se v enem letu cene povečajo za več kot stokrat, v treh letih pa celo za več kot dva milijonkrat. Nedvomno takšna rast inflacije za družbo predstavlja veliko breme. V Nemčiji je po prvi svetovni vojni hiperinflacija, ki je višek dosegla leta 1923, imela uničujoče gospodarske, socialne in tudi politične posledice. Banke niso mogle izplačevati prihrankov in mnogi ljudje so izgubili vse svoje premoženje.

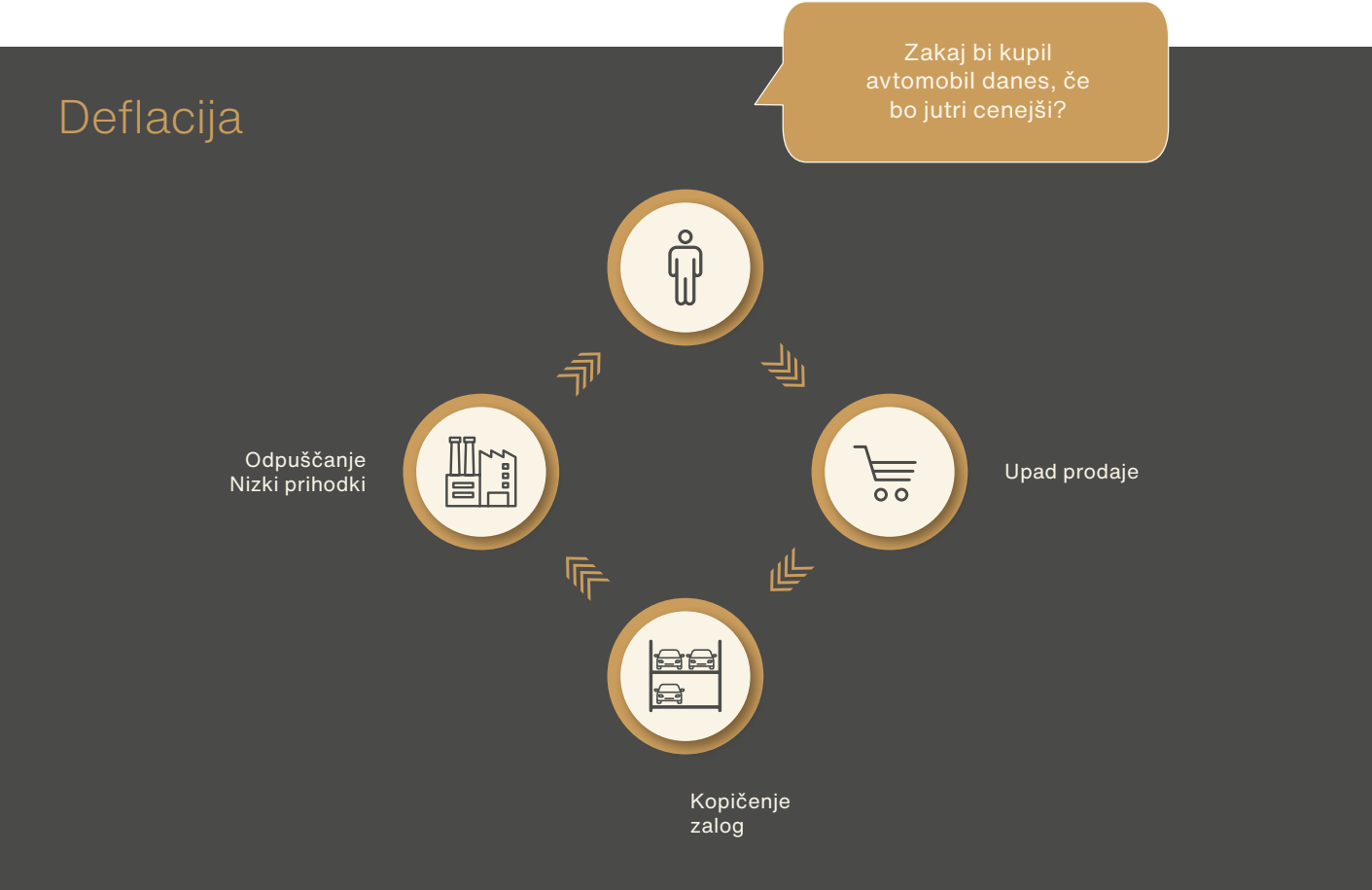
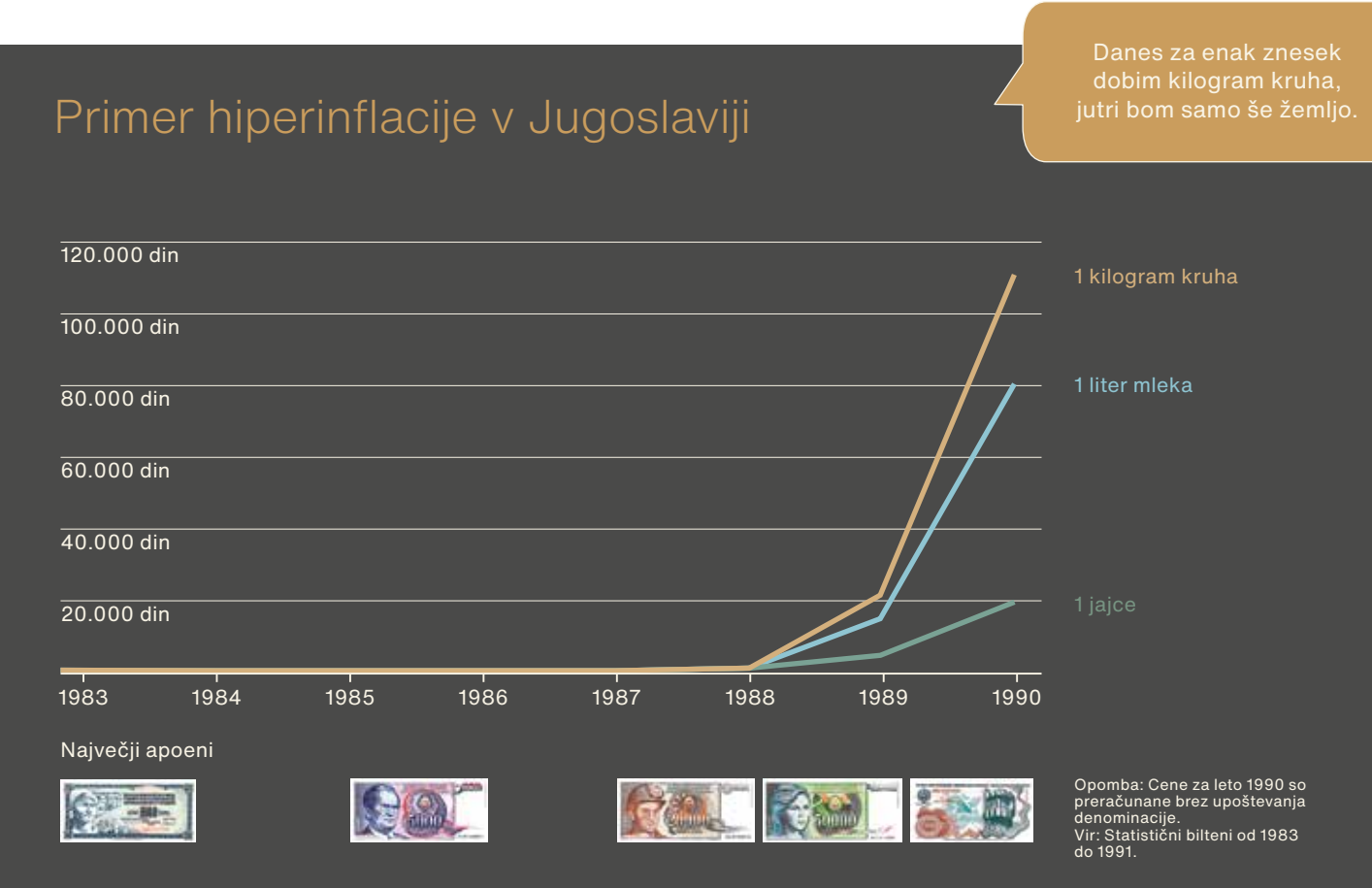
Spoznanje, da cene vztrajno naraščajo, je vodilo v začaran krog. Ljudje so v prepričanju, da bodo cene v prihodnje še višje, zahtevali višje plače. Višje plače so povečale stroške proizvodnje, to pa je pomenilo še višje cene. Obenem so ljudje kupovali vse bolj pospešeno, saj je denar hitro izgubljal vrednost. Vlada se je na razvrednotenje denarja odzvala tako, da je na bankovce dodajala nove in nove ničle, toda kmalu ni več mogla slediti vrtoglavi rasti cen. Sčasoma so stroški hiperinflacije postali nevzdržni. Denar je popolnoma prenehal opravljati vlogo menjalnega sredstva, hranilca vrednosti in obračunske enote. Širila se je menjalna trgovina in papirnati denar so začele nadomeščati neuradne oblike denarja, npr. cigarete, ki so ohranjale vrednost.

Deflacija

Deflacijo je mogoče opredeliti kot nasprotje inflacije ali kot stanje, kjer splošna raven cen v določenem obdobju pada. Najpogostejši razlog zanjo je nizko povpraševanje po blagu in storitvah, ki podjetja prisili, da znižajo cene svojih izdelkov. Cene so stabilne, če v povprečju niti ne rastejo (kot v inflacijskih časih) niti ne padajo (kot v obdobjih deflacije), ampak ostajajo razmeroma nespremenjene. Če lahko za 50 evrov kupim približno enako »nakupovalno košarico«
dobrin kot pred dvema letoma, je mogoče reči, da je splošna raven cen stabilna.

Medtem ko stabilne cene prispevajo k temu, da gospodarstvo raste, službe ostajajo varne in denar zanesljivo ohranja svojo vrednost, pa imajo dolga obdobja (pre)visoke inflacije ali deflacije negativne posledice za gospodarstvo.

Daljša obdobja deflacije lahko povzročijo spiralo vse hitrejšega zniževanja cen. To negativno vpliva na podjetja, posameznike in javno porabo. Za potrošnike se zniževanje cen morda zdi privlačno, vendar je dolgotrajno in vsesplošno upadanje cen v celotnem gospodarstvu, ki ni posledica izboljšav v proizvodnji, problematično. Če denimo nameravate kupiti nov kavč, hkrati pa veste, da ga boste dobili ceneje, če z nakupom še malo počakate, boste verjetno storili natanko to. Če tako ravnaajo vsi, se proizvajalci lahko hitro znajdejo v težavah, saj se njihovi izdelki ne prodajajo več. S padcem povpraševanja so primorani znižati ali zamrzniti plače ali pa celo odpuščati, zaradi česar se poveča brezposelnost. Negativne posledice deflacije tako vlivajo na vse ljudi.

Gospodarska aktivnost se začne upočasnevati, saj potrošniki in podjetja zmanjšujejo obseg potrošnje in naložb. Težje lahko postane tudi odplačevanje različnih dolgov, kot so hipoteke, saj se ti ne bodo zmanjšali, četudi se dohodki morda bodo.

Enako velja za javne finance. Ko se prihodki in potrošnja zmanjšata, upadejo tudi davčni prihodki, vlada pa mora vseeno odplačevati javni dolg. Zaradi tega lahko denimo zmanjša javne izdatke za infrastrukturo in zdravstvo. Negativne posledice deflacije tako zopet vplivajo na vse ljudi.

Ob nestabilnih cenah se cene vseh dobrin spreminjajo skokovito, pogosto in nepredvidljivo. Zato je težko presoditi, ali se je s spremembo cene določen izdelek v primerjavi z drugimi podražil ali pocenil. Podjetja in potrošniki lahko spremembo cene razumejo narobe in se napačno odločijo glede nakupov. Posledica je neučinkovita uporaba sredstev, ker znižuje stroške izposoje denarja.

Visoka ali nizka obrestna mera?

Ko so cene stabilne, so posojiljemalci in posojilodajalci za svoje prihranke pripravljeni sprejeti nižje obrestne mere, ker pričakujejo, da se vrednost denarja dlje časa ne bo spremenila. V nasprotnem primeru bi zahtevali določeno zavarovanje za negotovo vrednost denarja v prihodnosti in višje obrestne mere za posojila ali vloge.

Za oboje so nižje obrestne mere torej ugodne. Pomenijo nižjo ceno posojil tako za podjetja, ki želijo kupiti sodobnejšo opremo, kot za posameznike, ki bi radi npr. kupili nov avto ali hišo. Tovrstne spodbude k naložbam izboljšujejo konku-

renčnost podjetij in ustvarjajo nova delovna mesta. To je dodaten razlog, zaradi katerega stabilne cene pomembno prispevajo h gospodarski rasti in zaposlovanju. Stabilne cene so nujne tudi za družbeno stabilnost.

Nizka obrestna mera

Zaradi nizkih obrestnih mer se mi ne splača varčevati, zato kupujem tudi nenujne dobrine.

Visoka obrestna mera

Zaradi visokih obrestnih mer se mi splača varčevati, zato ne kupujem nenujnih dobrin.

Zlato

kemijska oznaka: ⁷⁹Au_{196,97} (aurum)
kemijska vrsta: prehodna kovina
gostota: 19.300 kg/m³
agregatno stanje: trdno
tališče: 1.064,18 °C
vrelišče: 2.855,85 °C

— Zlato ima veliko gostoto in je kar 19,3-krat težje od vode.

Osnovna merska enota

Osnovna enota za tehtanje zlata je unča in se uporablja že vse od leta 1671.
1 unča = 31,1034768 g

— 1 unčo zlata je mogoče sploščiti na površino 9 m² ali v 80 km dolgo nit.

Standardna zlata palica

Zlata palica standardne oblike tehta 400 unč, kar znaša približno 12,4 kg.

— Največjo zlato palico je izdelalo podjetje Mitsubishi Materials Corporation. Zlata palica meri 45,5 cm v dolžino, 22,5 cm v širino in je visoka 17 cm. Tehta 250 kg. Vredna je več kot 11 milijonov evrov. Trenutno je na ogled v muzeju Toi Gold na Japonskem.

— Države svoje denarne rezerve hranijo v zlatu. Veliko držav jih hrani v Londonu. Pod njegovimi ulicami se skriva za več kot 200 milijard evrov zlata, kar predstavlja približno petino zlatih rezerv vseh svetovnih vlad.

karati	čistost	oznaka na nakitu
24	99,99 %	999
22	91,7 %	917
18	75,0 %	750
14	58,5 %	585
10	41,6 %	416

— Zlato je zelo dober prevodnik elektrike. V mobilnem telefonu je okoli 0,034 g zlata.

— Vse nakopano zlato bi lahko preoblikovali v kocko, katere stranice bi merile 21 m.

Zlate rezerve Banke Slovenije

Banka Slovenije v rezervah hrani 3,2 tone monetarnega zlata v obliki standardnih zlatih palic z minimalno 99,5-odstotno čistostjo. Zlato je deponirano zunaj ozemlja Slovenije.

3,2 tone zlata je približno enako težkih kot:

38 moških	
1 minibus	
1 azijski slon	
3 avtomobili	

5

Zlate rezerve

Da bi lažje ohranjale stabilnost valute, so v preteklosti centralne banke njeno vrednost vezale na zlato oziroma na lastne zlate rezerve. Šele v drugi polovici 20. stoletja se je ta standard spremenil; kljub temu imajo centralne banke še vedno tudi zlate rezerve, ki pa jim predstavljajo predvsem naložbo.

Banka Slovenije ima 3,2 tone monetarnega zlata z minimalno 99,5-odstotno čistostjo.

Kaj je zlato?

Zlato je kemični element s simbolom Au (iz latinsko aurum). Je sorazmerno redek element, plemenita kovina, ki se je skozi zgodovino uporabljala za kovanje denarja, nakit in druge namene umetnosti.

Zlato je priljubljeno že od Starega Egipta in Antike dalje; zaradi redkosti in lepote se je že kmalu uveljavil kot denarna valuta. Papirnat denar je na začetku predstavljal zgolj nekakšno potrdilo, ki se ga je dalo zamenjati za zlato.

Tako se je kmalu pojavil t. i. zlati standard. Države so svojo valuto vezale na zlato. Povedano drugače, država je papirnat denar pretvorila v določeno količino zlata. Tako je cena zlata fiksna. A se je ta standard začel opuščati v Evropi pred drugo svetovno vojno, ko se je pojavila potreba po večji količini denarja v obtoku. Zlati standard je torej kritje valute z zalogami v zlatu in zamenljivost papirnatega denarja za fizično zlato. Ukinili naj bi ga leta 1971, z razlogom, da se določi fiksni tečaj valute in prepreči manipulacije na trgu.

Največ zlata imajo še vedno ZDA. Sledi jim Nemčija. Največ ga proi-

zvedejo v Afriki in Aziji. Med državami, ki porabijo največ zlata, pa je na vrhu Indija, in sicer zaradi izdelave nakita. Obstaja ocena, da imajo indijske gospodinje v lasti 11 % svetovne zaloge zlata. Kot zanimivost navedimo še, da se kar okoli 50 % zlata uporabi za nakit in šele potem so na vrsti investicije.

Vsako zlato ima nekaj primesi drugih kovin. Če ne drugega, že od tega, ko ga primemo v roke. Poleg tega je čisto zlato izredno mehko in lahko gnetljivo, zato ga, da je trdnjše, mešajo z drugimi kovinami. Bolj kot je zlato čisto, večja je njegova vrednost. Odstotek čistosti pretvorimo v karate. Čisto zlato ima 24 karatov.

Zlato merimo v unčah. Gre za staro angleško enoto, ki je v uporabi od leta 1671. Ravno zaradi gnetljivosti in mehкости bi eno unčo zlata lahko sploščili na površino 9 kvadratnih metrov ali v 80-metrsko nit. Da pa je zlato možno pospraviti, je oblikovano v zlato palico.

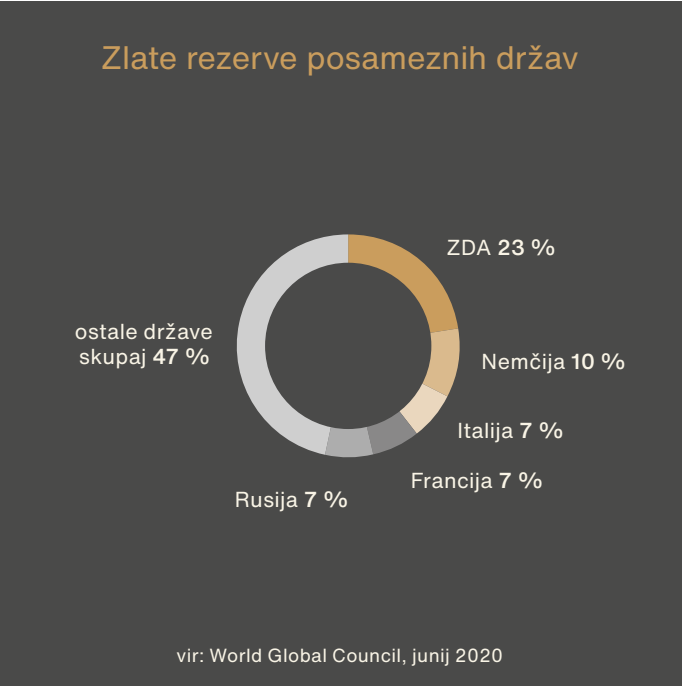
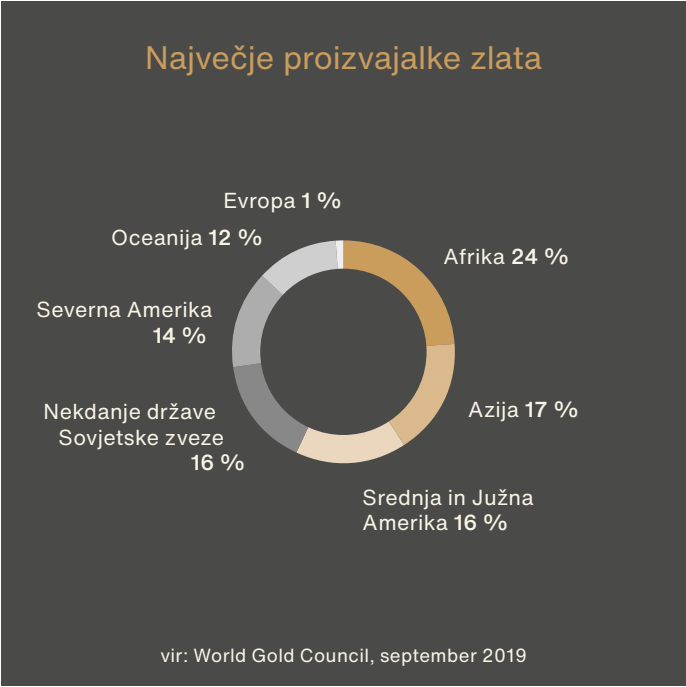
Standardna palica tehta približno 12,4 kilograma. Največja je na Japonskem in tehta 250 kilogramov.

Zlato na finančnih trgih

Zlato ima karakteristike fizične surovine in finančnega sredstva, povpraševanje po njem pa je podprto z raznolikimi viri. Je luksuzna dobrina, ki se uporablja za izdelavo nakita, obenem pa ima kot surovina širok spekter uporabe tudi v industriji. Zlate palice, kovanci in zlati ETF omogočajo vlagateljem na finančnih trgih uporabo zlata v naložbene namene, v vlogi valute pa ga kot del deviznih rezerv držijo centralne banke. Medtem ko sta povpraševanje po zlatem nakitu in uporaba v industriji vezana na kupno moč potrošnikov in gospodarski cikel, se povpraševanje po zlatu za naložbene namene poveča v času svetovnih kriz in recesij. Zlato lahko zato na finančnih trgih deluje tudi proticiklično (Bekmann & Czudaj, 2013). Trg zlata obstaja že več kot 6000 let (Green, 2007). Danes ga sestavljajo zlate palice in kovanci, delnice rudar-

skih podjetij, ki se ukvarjajo s pridobivanjem zlata, vzajemni skladi in zlati ETF, devizne rezerve centralnih bank in izvedeni finančni instrumenti (Ratner & Klein, 2008). V nasprotju z drugimi naložbenimi razredi zlato ne nosi političnega ali kreditnega tveganja, saj ne predstavlja obveznosti do nikogar, njegove vrednosti pa za razliko od fiat valut ne more razvrednotiti ume-tno povečanje sredstev v obtoku ali izredni ukrepi monetarne politike (WGC, 2020d). Proizvodnja zlata je precej neelastična, zato se zaloga zlata na trgu v kratkem času ne more drastično spremeniti (Baur, 2013). Zlato je redko, ampak zelo likvidno – likvidnost trga zlata je primerljiva z likvidnostjo na večjih delniških borzah (O'Connor, Lucey, Batten, & Baur, 2015).³

³ Povzetek iz publikacije Prikazi in analize, 2020, z naslovom Analiza naložbenih lastnosti zlata.

6

Izobraževanje

Izobraževalni dnevi Banke Slovenije

Banka Slovenije s svojimi izobraževalnimi vsebinami skrbi za finančno opismenjevanje prebivalstva. V ta namen pripravlja izobraževalne dneve, ki so namenjeni predvsem otrokom in srednješolcem ter študentom. Za srednješolce organizira tudi tekmovanje Generacija Euro. Odraslim pa so na voljo vodeni ogledi Muzeja Banke Slovenije. V nadaljevanju so predstavljene posamezne dejavnosti.

Banka Slovenije izvaja izobraževalne dneve od leta 2017. Vključujejo predstavitev delovanja centralne banke, njenih glavnih nalog, vpetosti v Evrosistem ter predavanja s centralnobančnega področja. Udeleženci si sami izberejo, katera tema bi jih zanimala. Namenjeni so večinoma osnovnošolcem in srednješolcem. Vsako leto pa se jih udeleži tudi kakšna skupina študentov. Poleg predavanj je na voljo še ogled prostorov, ki so dostopni tudi zunanjim obiskovalcem. To so Muzej Banke Slovenije, Mala galerija Banke Slovenije in blagajna.

Banka Slovenije na izobraževalnih dnevih vsako leto gosti približno 900 obiskovalcev. Leta 2020 je vpeljala tudi izobraževalne dneve na daljavo ter prejela zelo pozitiven odziv s strani šol.

Več informacij o izobraževalnih dnevih, kot tudi prijavo nanje, najdete na naši spletni strani: <https://www.bsi.si/o-nas/izobrazevalni-dan>

Izobraževalna gradiva in didaktične igre

Za potrebe finančnega opismenjevanja je poleg aktivnosti v Banki Slovenije na voljo še nekaj gradiva in didaktičnih iger.

Samostojna izobraževalna gradiva so razdeljena v tri sklope glede na težavnost in primerno starost. Prvi in drugi sklop sta namenjena osnovnošolcem, tretji sklop pa srednješolcem. Končana gradiva bodo vključevala preplet različnih nalog s poudarkom na finančnih osnovah oziroma osnovah razumevanja ravnanja z denarjem.

Na voljo so sestavljanke spominskih in priložnostnih kovancev večjega formata, ki se uporabljajo za izpeljavo delavnic z učenci 1. in 2. triade, kjer se spoznajo z izdajanjem

denarja in z različnimi pomembnimi dogodki ter osebnostmi v slovenski zgodovini.

Za srednješolce in mlade odrasle je izšla družabno didaktična igra Banktivity, pri kateri igralci s pomočjo pantomime, risanja in govora ugibajo pojme s finančno oziroma bančno tematiko in tako širijo ali utrjujejo znanje na tem področju. Šole prejmejo didaktično igro ob obisku oziroma po pošti po izvedbi spletnega izobraževalnega dne.

Tekmovanje Generacija €vro

Banka Slovenije organizira tekmovanje Generacija €vro, ki je namenjeno dijakom višjih letnikov srednjih šol in poteka pod okriljem ECB. Vsako leto jeseni se ekipe prijavijo na spletni kviz. V drugem krogu tekmovanja morajo izdelati analizo napovedi obrestnih mer ECB. Najboljše ekipe nato svoje analize predstavijo pred komisijo Banke Slovenije.

Več informacij o tekmovanju si lahko preberete na naši spletni strani <https://www.bsi.si/o-nas/generacija-euro>.

Muzej Banke Slovenije

V Muzeju Banke Slovenije ponujamo brezplačne vodene ogledе, delavnice in izobraževalne programe za posameznike in skupine vseh starosti.

Naši programi so primerni za skupine do 20 oseb. Za ponujene programe je potrebna predhodna najava na elektronski naslov **muzej@bsi.si**.

Obisk brez predhodne najave

Muzej je za obiskovalce brez predhodne najave odprt vsak tretji četrtek v mesecu.

Več informacij o Muzeju Banke Slovenije in naših izobraževalnih programih

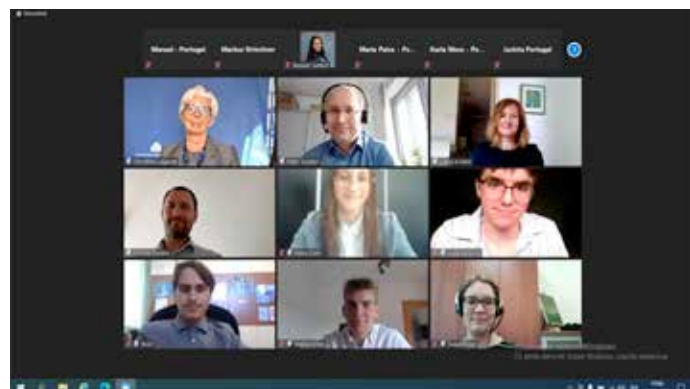
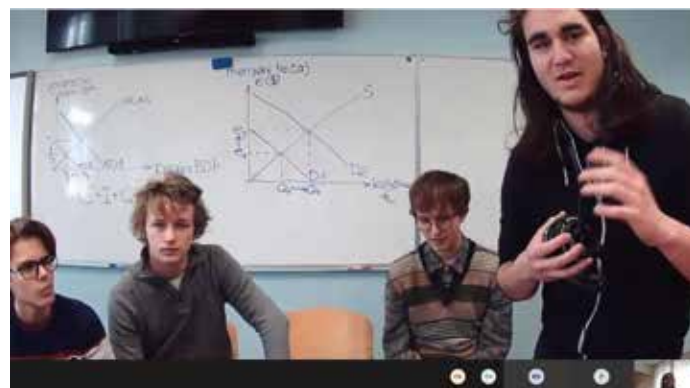
telefon: **01 471 90 00**

e-naslov: **muzej@bsi.si**

spletna stran: **www.bsi.si/o-nas/muzej-banke-slovenije**

E-novičnik

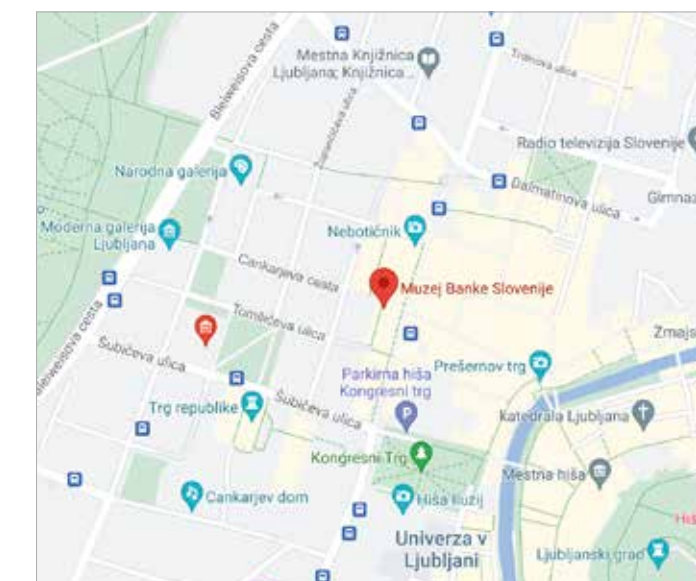
Za sprotno obveščanje o dogajanju v Muzeju Banke Slovenije, se lahko na zgornjem spletnem naslovu prijavite na prejemanje e-novičnika.

Muzej Banke Slovenije

Cankarjeva cesta 1, Ljubljana

(vhod iz pasaže med Cankarjevo cesto in Tomšičevo ulico)

BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

Banka Slovenije

Slovenska cesta 35
1505 Ljubljana, Slovenija
www.bsi.si

Muzej Banke Slovenije

Cankarjeva cesta 1
1505 Ljubljana, Slovenija
telefon: 01 471 90 00
e-naslov: muzej@bsi.si
www.bsi.si/o-nas/muzej-banke-slovenije